

ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ 2017-2021:

Η ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο Ιερός Βράχος της Ακρόπολης, ο Παρθενώνας και άποψη της Αθήνας, μέσα από C-130J Super Hercules της 86th Airlift Wing των ΗΠΑ, κατά την τελευταία φάση της άσκησης "Stolen Cerberus VII" στις 18 Σεπτεμβρίου 2020.

Του Πέτρου Τασσιού
- Διεθνολόγος με ειδίκευση στην αμερικανική
εξωτερική πολιτική -

Οι παραδοσιακές φιλικές και συμμαχικές σχέσεις Ελλάδας – ΗΠΑ βρίσκονται σε πολύ υψηλό επίπεδο στην παρούσα φάση, αποτέλεσμα συγκεκριμένων διεργασιών και του συστηματικού σχεδιασμού που έλαβαν χώρα κυρίως την τελευταία τετραετία. Οι εξελίξεις στο παγκόσμιο και περιφερειακό περιβάλλον συντέιναν στην εμβάθυνση των διμερών σχέσεων σε τέτοιο βαθμό ώστε ο χαρακτήρας τους να είναι πλέον στρατηγικός. Η αναβαθμισμένη αυτή σχέση αφορά όλους τους τομείς υψηλής πολιτικής.

Στο νέο πολυπολικό διεθνές σύστημα όπου οι ΗΠΑ δεν είναι πια ο αναντίρρητος και απόλυτος κυρίαρχος, η παρουσία χωρών σε καίριες περιοχές του πλανήτη οι οποίες θα προωθούν τα συμφέροντα της Ουάσιγκτον, ενώ ταυτόχρονα θα αφήνονται να κινούνται ελεύθερες όσον αφορά τη δική τους πολιτική, αποτελεί τη βάση στην οποία η μέχρι πρότινος μοναδική υπερδύναμη περιορίζει την άνοδο των άλλων μεγάλων δυνάμεων που δρουν ανταγωνιστικά. Η Ελλάδα ασκεί εποπτεία στα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο με αναβαθμισμένο ρόλο.

Διαχρονικά η Ελλάδα διαμορφώνει την εξωτερική πολιτική της σε ένα πλαίσιο που κατά μεγάλο μέρος οροθετείται από την αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων με τις ΗΠΑ στο ελάχιστο επίπεδο και τη συνεργασία για την ευόδωση των ιεραρχημένων αμερικανικών συμφερόντων στο μέγιστο. Η άσκηση της αμερικανικής επιρροής είναι προσδιοριστική για τις κινήσεις της ελληνικής πλευράς στο διεθνές γίγνεσθαι αναφορικά με την πολιτική για συγκεκριμένες τομείς και γεωγραφικές περιοχές. Οι ΗΠΑ αποτελούν το κράτος αναφοράς. Η αμερικανική διπλωματία θεωρεί διαχρονικά την Ελλάδα ως αναπόσπαστο κομμάτι του πλέγματος πολυμερών συμμαχιών τις οποίες έχει οικοδομήσει στα διάφορα υποσυστήματα του διεθνούς συστήματος. Η ευνοϊκή μεταστροφή της αμερικανικής διπλωματίας, λόγω των εξελίξεων των τελευταίων χρόνων, επέτρεψε στην Ελλάδα να εισέλθει ενεργά στους περιφερειακούς συσχετισμούς ισχύος στην Ανατολι-

Η συνδυαστική ανάγνωση των εξελίξεων σε παγκόσμιο, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο αποτελεί προϋπόθεση για μια ολοκληρωμένη αποτύπωση του πλαισίου σχέσεων ΗΠΑ-Ελλάδας στην τρέχουσα χρονική περίοδο πέρα από τη συνήθη «ανάγνωση» της σημασίας της βάσης της Σούδας. Στη φωτογραφία, το USS Donald Cook καταπλέοντας στη Ναυτική Ευκολία Σούδας, για ανεφοδιασμό, στις 17 Ιανουαρίου 2019.

κή Μεσόγειο.

Τα σημαντικότερα γεγονότα που έδρασαν καταλυτικά προς την κατεύθυνση αυτή είναι:

1 Η παρατεταμένη ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο και η συγκρουσιακή κατάσταση στην ευρύτερη Μέση Ανατολή.

2 Η σταθεροποίηση της ρωσικής παρουσίας και επιρροής στη Μέση Ανατολή καθώς και η ενισχυόμενη βούληση της Μόσχας να παρεμβαίνει στις διεθνείς και κυρίως στις περιφερειακές εξελίξεις

όπου διακυβεύονται αμερικανικά συμφέροντα.

3 Η δυναμική είσοδος της Κίνας στις χώρες της ΕΕ και της Μέσης Ανατολής που περικλείουν την Ανατολική Μεσόγειο στους τομείς του εμπορίου, της τεχνολογίας και της πρόσβασης σε ενεργειακούς πόρους με αιχμή την πρωτοβουλία «Μία Ζώνη, Ένας Δρόμος» (Belt and Road Initiative-BRI)¹.

4 Η απομάκρυνση της Τουρκίας από τη Δύση και ο μετασχηματισμός της σε

έναν πλήρως ανεξάρτητο ευρασιατικό πόλο ισχύος με αναθεωρητικούς στόχους.

5 Η ανακάλυψη νέων ενεργειακών κοιτασμάτων στις ΑΟΖ της Κύπρου και του Ισραήλ (Λεκάνη Λεβαντίνου) καθώς και της Ελλάδας νότια της Κρήτης (Λεκάνη Ηροδότου).

6 Η παράνομη μετανάστευση, η συνεχής απειλή της διεθνούς τρομοκρατίας και του επιθετικού ισλαμικού φονταμενταλισμού μαζί με άλλες μορφές «υβριδικών» ή ασύμμετρων απειλών, όπως η

δολιοφθορά και οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο.

Κάτω από αυτό το πρίσμα, το περιβάλλον ασφάλειας της Ανατολικής Μεσογείου καθορίζεται σήμερα από: τις αλληλοσυνδεόμενες δυναμικές των γεωπολιτικών ανταγωνισμών και τις νέες ισορροπίες ισχύος, το αυξημένο ενδιαφέρον που επιδεικνύουν για την περιοχή οι εξω-περιφερειακές δυνάμεις, την ανακάλυψη υδρογονανθράκων και τέλος τις ανάγκες (ανθρώπινης) ασφάλειας.

Αυτά τα δεδομένα έχουν, μεταξύ άλλων, μεταβάλει σημαντικά το γεωπολιτικό περιβάλλον στο οποίο δρα η χώρα μας, όπου οι ΗΠΑ έχουν ζωτικά γεωστρατηγικά και γεωοικονομικά συμφέροντα.

Πριν από την επιμέρους παρουσίαση των σημαντικών πτυχών των διμερών σχέσεων και την ανάδειξη των αλλαγών που πραγματοποιήθηκαν, κρίνεται απαραίτητο να προηγηθεί μια μακροσκοπική προσέγγιση, ώστε να κατανοηθεί το ευρύτερο πλαίσιο και η γενικότερη στοχοθέτηση από όπου προήλθε η ανανεωμένη ελληνοαμερικανική σύζευξη. Για τον σκοπό αυτόν σκιαγραφείται η δομή του παγκόσμιου συστήματος των τελευταίων τριάντα χρόνων με βάση τα μοντέλα διεθνών σχημάτων, γίνεται ανάγνωση της σημασίας της Ανατολικής Μεσογείου αναφορικά με τη θέση των ΗΠΑ και τη γεωπολιτική αξία της Ελλάδας, και τέλος αναλύεται η στρατηγική της ανάσχεσης και το δόγμα της αποτροπής για τις ΗΠΑ και την Ελλάδα αντίστοιχα. Η συνδυαστική ανάγνωση των εξελίξεων σε παγκόσμιο, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο αποτελεί προϋπόθεση για μια ολοκληρωμένη αποτύπωση του πλαισίου σχέσεων ΗΠΑ - Ελλάδας στην τρέχουσα χρονική περίοδο.

Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Με το τέλος του ψυχρού πολέμου και καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 η θέση των ΗΠΑ στον διεθνή καταμερισμό ισχύος ήταν δεσπόζουσα, βασιμμένη σε ιστορικά ασυνήθιστη υπεροχή. Η πρωτοκαθεδρία στη στρατιωτική ισχύ, στη βιομηχανική παραγωγή, στους πλουτοπαραγωγικούς πόρους και στην τεχνολογία, έδωσε τη δυνατότητα στις ΗΠΑ να υπερτερούν σε όλους τους τομείς, προβάλλοντας την ισχύ τους και την προώθηση των συμφερόντων τους σε όλο τον πλανήτη. Η αδιαμφισβήτητη αμερικανική ηγεμονία σε συνδυασμό με την απουσία μεγάλων δυνάμεων εφάμιλλης ισχύος προσδιόρισε το μοντέλο του διεθνούς συστήματος ως μονοπολικό.

Η περίοδος από τις αρχές του 21ου αιώνα έως περίπου και το 2012² αποκρυστάλλωσε την ανάδειξη των νέων μεγάλων δυνάμεων. Η επιστροφή της Ρωσίας ως συνέχισε της Σοβιετικής Ένωσης, η ραγδαία ανερχόμενη Κίνα, η ταχύτατα αναπτυσσόμενη Ινδία με την πολυπληθέστερη δημοκρατία στον κόσμο, και η ΕΕ ως ένω-

Ο Χένρι Κίσινγκερ (αριστερά) επισημαίνει την εξέχουσα θέση της Μέσης Ανατολής, δηλαδή το δυτικό άκρο της Ανατολικής Μεσογείου, όπου η ηγεμονία των ΗΠΑ θα πρέπει να ασκηθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποφευχθούν αντιδράσεις των υπόλοιπων κρατών. Επίσης, ο αποθανών Ζμπίγκνιου Μπρεζίνσκι (δεξιά) πάντα κατέτασσε την Ανατολική Μεσόγειο ως δυτικό άκρο της περιοχής που ονομάζει «Ευρασιατικά Βαλκάνια», η οποία περιλαμβάνει τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και τη Μέση Ανατολή.

ση κρατών με τη δεσπόζουσα οικονομική θέση συμπληρώνουν τους διεθνείς δρώντες αυτής της κατηγορίας. Στους συντελεστές ισχύος, οι ΗΠΑ υπερείχαν ακόμη έναντι των υπολοίπων, αλλά με φθίνουσα δυναμική. Οι περιφερειακές μεγάλες δυνάμεις δεν μπορούσαν να αναλάβουν πρωτοβουλίες και δράσεις σε μείζονος σημασίας διεθνή ζητήματα χωρίς τη συγκατάθεση της υπερδύναμης. Αντιθέτως, δρούσαν κυρίως σε περιφερειακά υποσυστήματα. Το διεθνές σύστημα σε αυτή τη μορφή του χαρακτηρίζεται ως μονοπολικό υβρίδιο.

Η παγίωση της θέσης των προαναφερθέντων μονάδων στο διεθνές σύστημα ως μεγάλων δυνάμεων με περαιτέρω αύξηση της ισχύος τους σε επιμέρους τομείς, η πεποίθηση ότι οι ΗΠΑ ολισθαίνουν αμετάκλητα από το προηγούμενο κυρίαρχο καθεστώς τους, λόγω βαθιάς δομικής κρίσης³, καθώς και η ύπαρξη περισσότερων δευτερευουσών περιφερειακών δυνάμεων χαρακτηρίζουν το σημερινό πολυπολικό σύστημα. Οι ΗΠΑ διατηρούν ακόμη το ένα τέταρτο του παγκόσμιου ΑΕΠ. Όμως το τεράστιο εμπορικό έλλειμμα, τα οξυτάτα εσωτερικά προβλήματα και τα ακραία πολιτική πόλωση συντείνουν στη σταδιακή απαγκίστρωση από διεθνείς υποθέσεις όπου δεν θίγονται ζωτικά τους συμφέροντα. Η

μονομερής δράση σε παγκόσμιο επίπεδο για την επίλυση ζητημάτων χωρίς συνεννόηση ή έστω συναίνεση με άλλους σημαντικούς δρώντες αποτελεί παρελθόν. Η αναζήτηση συμμαχιών είναι απαραίτητη όσο ποτέ άλλοτε για την ανακατανομή των βαρών στην αντιμετώπιση των αναθεωρητικών δυνάμεων που επιζητούν την απόκτηση μεγαλύτερης επιρροής στο νέο πολυπολικό διεθνές σύστημα. Η άνοδος χωρών της Ευρασίας (Κίνα, Ρωσία, Ινδία και ΕΕ) αποτελεί το ισοδύναμο ιστορικό αντιστάθμισμα των ΗΠΑ.

Το σημερινό διεθνές σύστημα έχει ως γενικά χαρακτηριστικά τη ρευστότητα, τις ευμετάβλητες συμμαχίες, την ύπαρξη ταυτόχρονα ανταγωνιστικών και κοινών συμφερόντων μεταξύ των κρατών και τις νέες αυξανόμενες απειλές για την παγκόσμια ασφάλεια.

Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ, Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Σε αυτή τη γεωγραφική περιοχή - που περιλαμβάνει την Ελλάδα, την Τουρκία, το Λίβανο, τη Συρία, το Ισραήλ, την Αίγυπτο, την Κύπρο και τη Λιβύη - συναντώνται οι γεωπολιτικές τεκτονικές πλάκες Δύσης και Ανατολής, Ευρώπης και Ισλάμ καθώς και

οι ανταγωνιστικές σχέσεις ΗΠΑ και Ρωσίας. Η Ανατολική Μεσόγειος αλληλεπιδρά με τις γεινιάζουσες περιοχές της Κασπίας, του Εύξεινου Πόντου και της Μέσης Ανατολής αποτελώντας εκτός από επικοινωνιακό κόμβο, ένα πεδίο διέλευσης αγωγών, ενεργειακών κοιτασμάτων, αυξημένης στρατιωτικής ισχύος και μεταναστευτικών ροών από τις περιοχές όπου μαίνονται οι συγκρούσεις.

Τα σημεία στρατηγικού ενδιαφέροντος στην περιοχή είναι:

- Επικοινωνιακοί κόμβοι: Σουέζ, Μάλτα-Λαμπεδούσα, Κρήτη, Κύπρος, Ελλήσποντος, Βόσπορος, Αιγαίο, λιμένες Αλεξανδρούπολης, Βόλου, Θεσσαλονίκης και Πειραιά, και στενό Οτράντο-Κέρκυρας.

- Σημεία συσσώρευσης ενεργειακών κοιτασμάτων: Αιγαίο πέλαγος, Λιβυκό πέλαγος, Ιόνιο πέλαγος, ο κόλπος της Σύρτης, η περιοχή μεταξύ Κύπρου-Αλεξανδρέπας-Συρίας-Λιβάνου-Ισραήλ-Σουέζ.

- Σημεία συσσώρευσης στρατιωτικής ισχύος: Πέραν των ενόπλων δυνάμεων των κρατών της περιοχής, αεροναυτικές βάσεις διατηρούν οι ΗΠΑ στις χώρες μέλη του ΝΑΤΟ στην περιοχή (Νάπολη, Ιντσιρλίκ και Σούδα), υπάρχουν βρετανικές βάσεις σε Κύπρο και Μάλτα, καθώς και η ρωσική βάση στην Ταρόδ της Συρίας.

Με την Ανατολική Μεσόγειο να βρίσκεται σε ένα κρίσιμο υποσύστημα του διεθνούς συστήματος, την τελευταία δεκαετία λαμβάνει χώρα μια διαδικασία διαρκούς αναζήτησης μιας νέας ισορροπίας, η οποία στην παρούσα φάση έχει ενταθεί.

Ο έλεγχος της Ευρασίας⁴, που συγκεντρώνεται τα δύο τρίτα του πληθυσμού της γης και των πλουτοπαραγωγικών της πόρων, αποτελεί πάγιο στόχο των ΗΠΑ. Κατά τους γεωπολιτικούς στοχαστές η δύναμη που θα ελέγξει την Ευρασία θα ελέγξει και τον πλανήτη⁵. Σύμφωνα με τον θεωρητικό θεμελιωτή της αμερικανικής γεωπολιτικής σκέψης Νίκολας Σπάικμαν, η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί τμήμα του Κρηπιδώματος (Rimland) μέσω του οποίου εξουσιάζεται η καρδιά της γης (Heartland) και μέσω αυτής ολόκληρος ο κόσμος⁶. Ο διπλωμάτης Τζορτζ Κέναν εντάσσει την Ανατολική Μεσόγειο στις περιοχές εκείνες που εάν οι ΗΠΑ τις ήλεγχαν θα «εξασφάλιζαν τόσο τα στρατηγικά σημεία όσο και τις πηγές στρατηγικών πρώτων υλών και ενέργειας»⁷.

Ο Χένρι Κίσινγκερ, σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας επί προεδρίας Ρίτσαρντ

Νίξον και Τζέραλντ Φορντ και μετέπειτα υπουργός Εξωτερικών, επισημαίνει την εξέχουσα θέση της Μέσης Ανατολής, δηλαδή το δυτικό άκρο της Ανατολικής Μεσογείου, όπου η ηγεμονία των ΗΠΑ θα πρέπει να ασκηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφευχθούν αντιδράσεις των υπόλοιπων κρατών. Τέλος, ο Ζμπίγκνιου Μπρεζίνσκι, σύμβουλος και σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας των προέδρων Λίντον Τζόνσον και Τζιμ Κάρτερ αντίστοιχα, κατατάσσει την Ανατολική Μεσόγειο ως δυτικό άκρο της περιοχής που ονομάζει «Ευρασιατικά Βαλκάνια», η οποία περιλαμβάνει τα κράτη της Κεντρικής Ασίας (ως πυρήνα) και τη Μέση Ανατολή (ως ζώνη αστάθειας)⁸. Κατ' αυτόν, το συμφέρον των ΗΠΑ στην περιοχή αυτή είναι «να εξασφαλίσουν ότι καμία δύναμη δεν θα καταφέρει να ελέγξει αυτόν τον γεωπολιτικό χώρο και ότι η παγκόσμια κοινότητα θα έχει ανεμπόδιστη χρηματιστική και οικονομική πρόσβαση σε αυτή την περιοχή»⁹. Η Μεσόγειος στον τομέα της ασφάλειας θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως ένα υποσύστημα του ευρύτερου μεσανατολικού συμπλέγματος¹⁰.

Όπως γίνεται κατανοητό, η Ανατολική Μεσόγειος που υπήρξε διαχρονικά πεδίο σύγκρουσης και σφαιρών επιρροής για τις μεγάλες δυνάμεις, δεν είχε ιδωθεί στο παρελθόν ως χώρος με δική του αυτόνομη γεωπολιτική ταυτότητα. Γινόταν αντιληπτή ως στρατηγικός χώρος, όχι τόσο λόγω της ξεχωριστής γεωπολιτικής της δυναμικής, όσο επειδή κατείχε ρόλο κλειδί στη διευκόλυνση της κατοχύρωσης ευρύτερων στρατηγικών συμφερόντων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Η παρουσία των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο δρα εξισορροπητικά δεδομένης της εγγύτητας σε περιοχές κρίσεων και συγκρούσεων. Το επίπεδο και ο χαρακτήρας της αμερικανικής ανάμειξης συμβάλλει στη διαμόρφωση της στρατηγικής ασφάλειας στην περιοχή. Πάγιοι στόχοι της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής αποτελούν: α) ο έλεγχος των θαλάσσιων και εναέριων οδών, β) η ενίσχυση των σχέσεων με τα φιλικά διακείμενα και βιώσιμα κράτη, γ) η πρωτοκαθεδρία στην εκμετάλλευση και το εμπόριο πετρελαίου και λοιπών ορυκτών πόρων, δ) η οικονομική διεύθυνση και το επικερδές εμπόριο.

Πλέον η Ανατολική Μεσόγειος δεν θα πρέπει να θεωρείται «δυτική λίμνη», καθώς δυνάμεις όπως η Ρωσία και η Κίνα αυξάνουν το γεωστρατηγικό και γεωοικο-

Η Ανατολική Μεσόγειος δεν θα πρέπει να θεωρείται «δυτική λίμνη», καθώς δυνάμεις όπως η Ρωσία και η Κίνα αυξάνουν το γεωστρατηγικό και γεωοικονομικό ίχνος τους. Συμβολικά μόνον δείγματα αποτελούν οι συνομιλίες του προέδρου Βλ. Πούτιν με τον Αλ. Τσίπρα το Μάιο του 2016 και του προέδρου Σι Τζινπίνγκ με τον Κυρ. Μητσοτάκη το Νοέμβριο του 2019.

νομικό ίχνος τους¹¹. Παράλληλα η ΕΕ έχει επιδείξει μεγάλο ενδιαφέρον ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τον ενεργειακό τομέα, ενώ επιμέρους κράτη όπως η Βρετανία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία προσπαθούν να εμπλακούν περισσότερο στις διεργασίες της περιοχής. Στο πλαίσιο της στρατηγικής μετατόπισης προς την Ασία, οι ΗΠΑ έχουν μειώσει τα τελευταία χρόνια την παρουσία τους αναμένοντας ότι το κενό θα καλυφθεί από τους εταίρους τους¹² μέσω πολυμερών σχημάτων συνεργασίας και τριγωνικών σχέσεων, δομώντας ένα νέο περιφερειακό μοντέλο ασφάλειας.

Η σύγχρονη οπτική της Ουάσιγκτον έχει εξελιχθεί ώστε να αντιλαμβάνεται τις απειλές για την ασφάλεια και την οικονο-

μία που θέτουν σε κίνδυνο τη σταθερότητα της ίδιας της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα εστιάζει στην ανακάλυψη των κοιτασμάτων φυσικού αερίου στα ανοιχτά των ακτών του Ισραήλ, της Κύπρου, της Αιγύπτου και της Ελλάδας, δίνοντας ώθηση σε περιφερειακές οικονομικές προοπτικές. Οι ΗΠΑ «χρειάζονται μια ολιστική και ολοκληρωμένη στρατηγική στην Ανατολική Μεσόγειο, η οποία να σταθεροποιεί την Ευρώπη και να μετατοπίζει την περιφερειακή ισορροπία στη Μέση Ανατολή προς τη μεριά των Ηνωμένων Πολιτειών»¹³.

Το αυξημένο ενδιαφέρον και ο ανταγωνισμός δρώντων των εξωπεριφερειακών μεγάλων δυνάμεων, σε συνάρτηση με τις τεκτονικές αλλαγές κατά την τελευ-

ταία χρονιά, οδήγησαν στην ανάδειξη της Ανατολικής Μεσογείου ως μίας διακριτής υποπεριφέρειας.

Η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, έχει τρεις γεωπολιτικές διαστάσεις: την ευρωπαϊκή, τη βαλκανική και τη μεσογειακή. Αποτελεί σταθερό και αναπόσπαστο κομμάτι του δυτικού κόσμου, όντας μέλος του σκληρού πυρήνα της ΕΕ και άλλων διεθνών οργανισμών, καθώς και συμβαλλόμενο μέλος σε πολυμερείς συνθήκες. Η συμμετοχή στο ΝΑΤΟ και η πολυεπίπεδη συνεργασία με τις ΗΠΑ με στενές συμμαχικές και διμερείς σχέσεις είναι ο δεύτερος πυλώνας του δυτικού προσανατολισμού της Ελλάδας με θεσμικό χαρακτήρα. Η χώρα βρίσκεται σε ενεργειακό σταυροδρόμι, αποτελεί σημαντική πύλη για το διεθνές εμπόριο, πρωτοπορεί στη ναυτιλιακή βιομηχανία, διαθέτει υπολογίσιμη στρατιωτική δύναμη (πέμπτη μεγαλύτερη στο ΝΑΤΟ με συμβατικούς όρους) και βρίσκεται ανάμεσα σε τρεις ηπείρους συνιστώντας μια ιδιαίτερη περιοχή σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Το Αιγαίο πέλαγος είναι ένα από τα πιο νευραλγικά γεωστρατηγικά σημεία του πλανήτη. Εκτείνεται από την έξοδο των στενών των Δαρδανελίων μέχρι την Κρήτη (βορράς προς νότο) και από τον ηπειρωτικό κορμό μέχρι τα τουρκικά παράλια (δύση προς ανατολή). Το ελληνικό αρχιπέλαγος εξαιτίας της θέσης του αποτελεί δίοδο από και προς τη Μαύρη Θάλασσα καθώς και από και προς το ανατολικό και δυτικό κομμάτι της Μεσογείου. Ο έλεγχος της αναφερόμενης θαλάσσιας έκτασης επιτρέπει τον καθορισμό, σε σημαντικό βαθμό, των τεκταινόμενων της περιοχής. Ως εκ τούτου, ως γεωγραφική έκταση απασχολεί σχεδόν όλες τις παγκόσμιες δυνάμεις, κατέχοντας ιδιαίτερη θέση στην οποία βρίσκονται δυο βαρύνουσες σημασίας χώρες (Ελλάδα και Τουρκία) για τη διεθνή πολιτική.

Τα παραπάνω καθιστούν την Ελλάδα κομβικό κράτος στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΑΠΟΤΡΟΠΗΣ

Η αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής που εκδηλώνεται σε Θράκη, Αιγαίο και Κύπρο αποτελεί πρωταρχικό στόχο της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Από το 1974 και έπειτα η Ελλάδα έχει υιοθετήσει το δόγμα της αποτροπής, δηλαδή την αμυ-

Ο Τζορτζ Κέναν (εικονιζόμενος κατά τη διάρκεια κατάθεσής του στη Επιτροπή Εξωτερικών Σχέσεων της Γερουσίας, στις 4 Απριλίου 1989, σε ηλικία 85 ετών) ανέπτυξε το θεωρητικό υπόβαθρο της στρατηγικής της ανασχεσης τον Ιούλιο του 1947, ενώ στην πράξη εφαρμόστηκε με διαφορετικές μορφές κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η εφαρμογή της συνεχίζεται στον 21ο αιώνα, αποτελώντας σταθερή στρατηγική επιλογή στο τρίγωνο Βαλκάνια-Μέση Ανατολή-Ανατολική Μεσόγειος.

ντική στρατηγική για τη δημιουργία κατάστασης προκειμένου η Τουρκία να πεισθεί ότι το πιθανό όφελος τυχόν επίθεσης ή άλλης εχθρικής ενέργειας εκ μέρους της θα είναι μικρότερο του πιθανού κόστους. Δηλαδή να καθίσταται απαγορευτικό για τον αντίπαλο να προβαίνει ανέξοδα ή με πολύ μικρό κόστος σε κινήσεις που αντιβαίνουν την εθνική κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα του απειλούμενου κράτους. Κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η διατήρηση του status quo που είναι ο αντικειμενικός σκοπός του ελληνικού δόγματος αποτροπής.

Η αποτροπή μέσω απειλής τιμωρίας του αντιπάλου, που αφορά δυνητική επιβολή αντιποιώνων, και η αποτροπή μέσω άρνησης των στόχων και δυνατοτήτων του αντιπάλου αποτελούν δύο εκδοχές του εν λόγω δόγματος. Το ελληνικό σύστημα εθνικής ασφάλειας ακολούθησε αρχικά το πρώτο μοντέλο εφαρμόζοντας το δόγμα των μαζικών αντιποιώνων και στη συνέχεια το δόγμα της ευέλικτης ανταπόδοσης συνδεόμενο με το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου.

Το πρώτο στάδιο της αποτροπής αφορά την απάντηση των Ενόπλων Δυνάμεων στις συχνότερες τουρκικές παραβιάσεις. Το δεύτερο στάδιο αποτελείται από το ισοδύναμο τελελεσμένο και την ευέλικτη ανταπόδοση στο πλαίσιο αντιμετώπισης των περιορισμένων και χαμηλής έντασης τουρκικών αναθεωρητικών ενεργειών. Το

τρίτο στάδιο ενεργοποιείται σε περίπτωση κλιμάκωσης και τουρκικής επιθετικής στρατιωτικής ενέργειας εναντίον της ελληνικής εδαφικής ακεραιότητας¹⁴.

Η ελληνική αποτρεπτική θεώρηση βασίζεται στο συνδυασμό εσωτερικής και εξωτερικής εξισορρόπησης. Η πρώτη αφορά την ύπαρξη ισχυρών ενόπλων δυνάμεων, ενώ η δεύτερη με τη σύναψη συμμαχιών και τη συμμετοχή στους διεθνείς οργανισμούς με έμφαση στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ που μπορούν να λειτουργούν δυνητικά ως πάροχοι ασφάλειας.

Στην παρούσα φάση η Ελλάδα αντιμετωπίζει τον αναβαθμισμένο τουρκικό επεκτατισμό, ο οποίος καθιστά την επίτευξη της αποτροπής ολοένα και πιο περίπλοκη. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη βούλησης της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας να εφαρμόσει την αποτροπή σε κάθε στάδιο, λειτουργώντας αποσπασματικά. Από τη μία υπάρχει η υιοθέτηση του ευρωπαϊκού προσεταιρισμού της Τουρκίας και από την άλλη η επιλογή του κατευνασμού, η οποία αποτελεί διαχρονική αντίληψη που διέπει σημαντικό κομμάτι των εγχώριων ελίτ. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται και οι συμφωνίες της Μαδρίτης (8 Ιουλίου 1997) και του Ελσίνκι (10-11 Δεκεμβρίου 1999) που ήταν αρνητικές για τα εθνικά συμφέροντα¹⁵. Η πολιτική τιθάσευσης της Τουρκίας μέσω ενταξιακής διαδικασίας στην Ευρώπη συνδέθηκε με ελπίδες και επιλογές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής που απο-

Το Πρωτόκολλο Τροποποίησης της MDCA, που υπογράφηκε στις 5 Οκτωβρίου 2019 από τους υπουργούς Εξωτερικών Νίκο Δένδια και Μάικ Πομπέο, αποτελεί τη συνέχεια της συμμαχικής σχέσης Αθήνας-Ουάσιγκτον με διευρυμένο χαρακτήρα.

δείχτηκαν αδιέξοδες. Ταυτόχρονα η ιδεοληπτική ορθότητα που επίτασσε την κίνηση της Ελλάδας οπωσδήποτε και αποκλειστικά στον χώρο της ΕΕ έφερε ζημιογόνες υποχωρήσεις και μόνο ενθάρρυνε την Τουρκία να δοκιμάζει τις αντοχές με αυξανόμενη επιθετικότητα.

Υπό τις παρούσες συνθήκες, παρά τις ενδογενείς αδυναμίες, η Ελλάδα κινείται προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της αποτρεπτικής της στρατηγικής. Ύστερα από μια πλήρη εξοπλιστική στασιμότητα δέκα ετών, έχει εκπονήσει σημαντικό αμυντικό πρόγραμμα 11 δις ευρώ για την αναδιοργάνωση όλων των κλάδων των ενόπλων δυνάμεων (εσωτερική εξισορρόπηση). Παράλληλα αναβαθμίζει τις υφιστάμενες αμυντικές συμμαχίες (ΗΠΑ) και προχωρεί στην οικοδόμηση νέων (Γαλλία), συμμετέχει σε τριγωνικές συζεύξεις στρατηγικής συνεργασίας (Ελλάδα-Ισραήλ-Κύπρος με προεξέχουσα σημασία)¹⁶ και σε σχήματα πολυμερούς συνεργασίας (Ελλάδα με Αίγυπτο, ΗΑΕ, Σαουδική Αραβία). Η έντονη εξωστρέφεια της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στο πεδίο της σκληρής στρατιωτικής ασφάλειας συνιστά

αναβάθμιση και εξέλιξη του αποτρεπτικού δόγματος.

Ιδιαίτερα στον βαθμό που η πολυσχιδής εμπάθυνση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων παγιώνεται, μια νέα χρήσιμη εκδοχή αποτροπής αναδύεται. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο όρος αποτροπή, δηλαδή ο στόχος να αποφευχθεί η σύγκρουση, μπορεί να έχει ξεκάθαρο και αξιόπιστο μήνυμα προς κάθε κατεύθυνση λειτουργώντας αποτελεσματικά έναντι των αναθεωρητικών τουρκικών στόχων.

ΟΙ ΗΠΑ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΣΧΕΣΗΣ

Η στρατηγική της ανασχεσης αποτελεί μέρος του υψηλού αμερικανικού σχεδιασμού στις διεθνείς υποθέσεις. Γενικά ως ανασχεση ορίζεται εκείνο το στρατιωτικό και πολιτικό δόγμα που αποσκοπεί στον περιορισμό του στρατηγικού χώρου μιας εχθρικής δύναμης διαμέσου στρατιωτικής και πολιτικοδιπλωματικής περικύκλωσης.

Ο Τζορτζ Κέναν ανέπτυξε το θεωρητικό υπόβαθρο και διατύπωσε την αρχική εκδοχή της¹⁷, ενώ στην πράξη εφαρμόστηκε με διαφορετικές μορφές κατά τη

διάρκεια του ψυχρού πολέμου με αφετηρία τον Χάρι Τρούμαν και το ομώνυμο δόγμα¹⁸. Το τέλος της ιδεολογικής αντιπαράθεσης Ανατολής-Δύσης δεν επέφερε την ολική έκλειψη της ανασχετικής στρατηγικής. Σε επίπεδο στρατιωτικό και διπλωματικό, κρίσιμες διαστάσεις της στρατηγικής εξακολουθούν να είναι ενεργές. Το ανασχετικό δόγμα ως προς τον πυρήνα του βρίσκεται σε ισχύ.

Η εφαρμογή της στρατηγικής της ανασχεσης, που συνεχίζεται στον 21ο αιώνα, αποτελεί σταθερή στρατηγική επιλογή στο τρίγωνο Βαλκάνια-Μέση Ανατολή-Ανατολική Μεσόγειος. Η ανασχεση ακολουθείται διαχρονικά για τη Ρωσία, αναπροσαρμοσμένη για την Κίνα¹⁹ και για τοπικές δυνάμεις (στα εν λόγω περιφερειακά υποσυστήματα) οι οποίες είναι εχθρικές προς τα αμερικανικά συμφέροντα.

Η ανασχετική στρατηγική στις ημέρες μας δεν έχει επιθετικό χαρακτήρα, αλλά βασίζεται στην ισορροπία των δυνάμεων με διαφοροποιημένα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά. Προσδιορίζεται δε ως λανθάνουσα ανασχεση για την Κίνα²⁰ και ως δόγμα λανθάνουσας περικύκλω-

Στο αεροδρόμιο του Στεφανοβικίου πραγματοποιείται συνεκπαίδευση μακράς διάρκειας μεταξύ της Αεροπορίας του US Army, σε επίπεδο τάγματος, με την 1η Ταξιαρχία Αεροπορίας Στρατού (1η ΤΑΞΑΣ), καθώς και των Ειδικών Δυνάμεων και των Δυνάμεων Ειδικών Επιχειρήσεων σε συνδυασμένες ασκήσεις. Στη φωτογραφία, ο πρέσβης Τζ. Πάιατ με πληρώματα της US 3-17 CAV στις 19 Φεβρουαρίου 2020.

σης για τη Ρωσία²¹. Στην Ανατολική Μεσόγειο, περιοχή αντιπαράθεσης της Ρωσίας με τις ΗΠΑ, η πρώτη επανεμφανίζεται δυναμικά, η Κίνα επιδιώκει διευρυμένη πρόσβαση και επιρροή ως η νέα μεγάλη δύναμη, ενώ η Τουρκία ως αναθεωρητικός περιφερειακός δρών ζητά διευρυμένο ρόλο στις ανακατανομές ισχύος και συμπεριόντων. Δεδομένων των συσχετισμών αυτών η εφαρμογή του ανασχετικού δόγματος καθίσταται αναγκαία από τις ΗΠΑ.

Οι υπάρχουσες συνθήκες, μεταξύ άλλων, ευνοούν στο ισχύον πλαίσιο συμμαχιών τις προϋποθέσεις για την ανάδειξη μιας νέας μεσοάσιας δύναμης, η οποία ως «κράτος-κλειδί» στην περιοχή θα αναλάβει την εκπλήρωση των αμερικανικών στόχων.

Η επιμέρους ανάλυση των τομέων, στους οποίους επιτεύχθηκε εξαιρετική πρόοδος στις διμερείς σχέσεις, καταγράφει το πλαίσιο της στρατηγικής συνεργασίας. Τομείς υψηλής πολιτικής, που εντάσσονται στο γεωπολιτικό πλαίσιο της Ανατολικής Μεσογείου, για τους οποίους υπάρχει σύζευξη συμφερόντων Ελλάδας-ΗΠΑ.

ΑΜΥΝΑ

Αναμφισβήτητα η αμυντική συνεργασία είναι η βαθύτερη και η πιο μακροχρόνια σχέση. Ξεκίνησε με το δόγμα Τρούμαν (1947), θεμελιώθηκε θεσμικά με την ένταξη της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ (1952) και συνεχίστηκε με τη Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (1990) στο τέλος του ψυ-

χρού πολέμου.

Το Πρωτόκολλο Τροποποίησης της Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (Mutual Defense Cooperation Agreement-MDCA) που υπογράφηκε (5 Οκτωβρίου 2019) μεταξύ των υπουργών Εξωτερικών Νίκου Δένδια και Μάικ Πομπέο²² αποτελεί τη συνέχεια της συμμαχικής σχέσης Αθήνας-Ουάσινγκτον με διευρυμένο χαρακτήρα. Ανανεώνει το σύνολο της προγενέστερης συμφωνίας αναφορικά με κοινές εκπαιδευτικές δραστηριότητες, στάθμευση και ανάπτυξη δυνάμεων, ασκήσεις, επισκέψεις, διέλευση και ανεφοδιασμό μονάδων και σχηματισμών, προσθέτοντας:

i. την επιχειρησιακή αναβάθμιση και

την επέκταση της βάσης της Σούδας όπου ελλιμενίζεται ο 6ος Αμερικανικός Στόλος, καθώς και των εγκαταστάσεων διευκόλυνσης λειτουργίας του για το ναυτικό (Μαράθι²³) και την αεροπορία (Μουζουράς). Η παρουσία του αεροπλανοφόρου USS Dwight D. Eisenhower νότια της Κρήτης (25 Ιουλίου 2020) για γυμνάσια συνεκπαίδευσης με τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, ο ελλιμενισμός για τον ανεφοδιασμό του (20-23 Μαρτίου 2021), καθώς και ο αμερικανικός αμυντικός προϋπολογισμός για το 2021 - που αφορά τη χρηματοδότηση εκτέλεσης έργων στη Σούδα ύψους 50 εκατομμυρίων δολαρίων²⁴- αποτυπώνουν τον κομβικό ρόλο του κρητικού λιμένα²⁵. Ο ναύσταθμος της Κρήτης είναι ο μονα-

δικός στη Μεσόγειο που αποκτά τη δυνατότητα φιλοξενίας αεροπλανοφόρου, διαθέτοντας προβλήτα K-14. Στόχος είναι η μετατροπή της Σούδας σε βάση μόνιμου ελλιμενισμού του USS Hershel «Wood» Williams, από όπου θα μπορούν να επιχειρούν ελικόπτερα και μη επανδρωμένα αεροσκάφη. Η θέση του νησιού σε συνδυασμό με την αναβάθμιση της βάσης δίνει στρατηγικό πλεονέκτημα σε διεθνές επίπεδο, αφού πέρα από την ασφάλεια για ναυτικές προσεγγίσεις και του ενδιαμέσου ανεφοδιαστικού σταθμού πολεμικών συμμαχικών πλοίων, αποκτά τη δυνατότητα επέμβασης στην Ανατολική και Κεντρική Μεσόγειο, στην Ερυθρά θάλασσα και στη Μέση Ανατολή, περιοχές που είναι απαραίτητες για την αμερικανική κυριαρχία²⁶. Η παρουσία του Έλληνα πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη μαζί με τον Μάικ Πομπέο, υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ, στη βάση της Σούδας (29 Σεπτεμβρίου 2020) και η επίσκεψη του πρώτου, συνοδευόμενου από τον Νίκο Παναγιωτόπουλο, υπουργό Εθνικής Άμυνας, τον Κώστα Φλώρο, αρχηγό ΓΕΕΘΑ, και τον Αμερικανό πρέσβη στην Αθήνα, Τζέφρι Πάιατ, στο αεροπλανοφόρο USS Dwight D. Eisenhower (23 Μαρτίου 2021) έχουν σημειολογικό χαρακτήρα, τονίζοντας το βάθος της δομημένης αμυντικής συνεργασίας.

ii. την παρουσία αμερικανικών δυνάμεων στην αεροπορική διοίκηση Λάρισας και στη βάση αεροπορίας Στεφανοβικίου. Ειδικότερα, στο αεροδρόμιο του Στεφανοβικίου πραγματοποιείται συνεκπαίδευση μακράς διάρκειας μεταξύ της αεροπορίας του αμερικανικού στρατού σε επίπεδο τάγματος με την 1η Ταξιαρχία Αεροπορίας Στρατού (1η ΤΑΞΑΣ), καθώς και των Ειδικών Δυνάμεων και των Δυνάμεων Ειδικών Επιχειρήσεων σε συνδυασμένες ασκήσεις.

iii. τη χρήση άλλων εγκαταστάσεων των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων από τις ΗΠΑ, με τη μόνιμη αμερικανική παρουσία στην Αλεξανδρούπολη να αποτελεί την πιο σημαντική εξέλιξη. Η χρήση τμήματος του στρατοπέδου «Κανδηλάπη» από τα αμερικανικά στρατεύματα και η παραχώρηση μέρους των υποδομών του τοπικού λιμένα δεν αφορούν μόνο τη διενέργεια συμμαχικών ασκήσεων, αλλά αποτελούν επιπλέον διευκολύνσεις στις ήδη υπάρχουσες. Η Αλεξανδρούπολη, φιλοξενώντας τη δεύτερη μεγαλύτερη δύναμη των ΗΠΑ

μετά τη Σούδα, αναβαθμίζει τη στρατηγική θέση της Ελλάδας στον αμερικανικό σχεδιασμό. Η γεωπολιτική της αξία έγκειται στη γεωγραφική εγγύτητα στα τουρκικά στενά (Βόσπορος, θάλασσα του Μαρμαρά, πορθμός των Δαρδανελίων) των οποίων το καθεστώς ορίζει η συνθήκη του Μοντρέ (1936). Αποτελεί το σημείο ελέγχου εισόδου και εξόδου των πολεμικών πλοίων του ρωσικού ναυτικού στο πλαίσιο του ανταγωνισμού για την επιρροή στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και τη Μεσόγειο, με την Τουρκία να έχει συνασπιστεί με τη Μόσχα για να περιορίσει την αμερικανική παρουσία στην περιοχή. Η Αλεξανδρούπολη δίνει χρονικό πλεονέκτημα ανάληψης δράσης, αν απαιτηθεί, ακόμη και στρατηγικού πρώτου αιφνιδιαστικού πλήγματος στο μαλακό υπογάστριο της Ρωσίας ώστε να προσβάλει τις βάσεις του ναυτικού της στον Εύξεινο Πόντο. Η θέση της την αναδεικνύει σε βασική πύλη μεταφοράς των διατλητικών δυνάμεων που συμμετέχουν σε στρατιωτικές ασκήσεις στη συνοριογραμμή της Ρωσίας. Η διασυμμαχική άσκηση «Atlantic Resolve» (24 Φεβρουαρίου - 3 Μαρτίου 2021), που αποτελεί την πρώτη φάση των επιχειρήσεων «Defender Europe 2021»²⁷, υπήρξε μέσω Αλεξανδρούπολης η μεγαλύτερη μετακίνηση στρατιωτικού υλικού και ανθρώπινου δυναμικού στα σύνορα με τη Ρωσία τα τελευταία 25 χρόνια. Η ανάσχεση της Ρωσίας αποτελεί διαχρονική στρατηγική επιλογή σε ένα νέο ψυχροπολεμικό παίγνιο μέσω της άσκησης αυτής. Η στρατηγική αυτή κινητοποίηση μόλις μερικά χιλιόμετρα από τα σύνορα με την Τουρκία (που η τελευταία τη χαρακτήρισε ως «προκλητική ενέργεια») αποτελεί επίσης μέσο για τη θωράκιση της Δυτικής Θράκης. Όσον αφορά την Ελλάδα, η ύπαρξη αμερικανικής βάσης τέτοιας νευραλγικής σημασίας στη Θράκη έχει ταυτόχρονα σημειολογικό και ουσιαστικό χαρακτήρα, λειτουργώντας αποτρεπτικά προς τα τουρκικά σχέδια επιβολής στην περιοχή. Τέλος, οι ΗΠΑ μέσω της Αλεξανδρούπολης παρακάμπτουν την ευρυσιατική Τουρκία, αποδυναμώνοντας τη γεωστρατηγική εξάρτησή τους από αυτή. Η Αλεξανδρούπολη θα αποτελεί κόμβο για τις αμερικανικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια και στην Ανατολική Ευρώπη.

Οι βάσεις σε Λάρισα, Στεφανοβίκιο και Αλεξανδρούπολη, τις οποίες οι αμερικανικές δυνάμεις χρησιμοποιούν εδώ και τρία χρόνια, εντάχθηκαν με την επικαιροποι-

μένη Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (MDCA) σε οργανικό πλαίσιο.

Η αναβάθμιση της στρατηγικής θέσης της Ελλάδας ενέχει και οικονομικό όφελος μέσω επενδύσεων στην περιοχή του Μαραθίου (6 εκατομμύρια ευρώ), της Λάρισας (12-15 εκατομμύρια ευρώ) και της Αλεξανδρούπολης (8-10 εκατομμύρια ευρώ) που σχεδιάζονται να γίνουν από αμερικανικά κεφάλαια. Και ενώ το Πρωτόκολλο Τροποποίησης της Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας Ελλάδας-ΗΠΑ εγκρίθηκε από την ολομέλεια της Βουλής (30 Ιανουαρίου 2020) και τέθηκε σε ισχύ στις αρχές της περσινής χρονιάς, στα Υπουργεία Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας της Ελλάδας έχουν ήδη κατατεθεί νέα αιτήματα για τη διεύρυνση του στρατιωτικού αποτυπώματος των ΗΠΑ, τόσο ως προς τον αριθμό τους, όσο και ως προς το είδος χρήσης των βάσεων σε όλη την επικράτεια. Οι διαπραγματευτικές ομάδες Ελλάδας-ΗΠΑ συζητούσαν αρχικά για 22 τοποθεσίες αναφορικά με έργα αναβάθμισης των υφιστάμενων υποδομών και νέων εγκαταστάσεων²⁸. Οι τελευταίες αφορούν, μεταξύ άλλων, την Καβάλα, το Λιτόχωρο, τη Θεσσαλονίκη και την Ξάνθη στη Βόρεια Ελλάδα καθώς και την Κάρπαθο και τη Σκύρο στο Αιγαίο αποβλέποντας σε μακροχρόνια χρήση, ώστε η συμφωνία να μην ανανεώνεται πια ετήσια. Οι νέες συμφωνίες που συνεχίζονται για τον σκοπό αυτόν, περιλαμβάνουν επιπλέον μακρά λίστα αιτημάτων από την ελληνική πλευρά για τη χρηματοδοτική και εξοπλιστική ενίσχυση των τριών όπλων. Σημαντικά σημεία είναι η μορφή του τελικού κειμένου, η διάρκεια ισχύος όσων συμφωνηθούν και η εξασφάλιση συνοδευτικής δήλωσης ή επιστολής εγγύησης των ελληνικών συνόρων. Η αναθεώρηση της Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας, που αναμένεται να ολοκληρωθεί σύντομα, προβλέπεται να είναι πολύ πιο διευρυμένη και με πενταετή διάρκεια, επιβεβαιώνοντας τη στρατηγική σημασία της Ελλάδας.

Ο νόμος για την Εταιρική Σχέση Ασφάλειας και Ενέργειας της Ανατολικής Μεσογείου 2019²⁹ (Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019) προέβλεπε στον προϋπολογισμό των ΗΠΑ την αρχική διάθεση ύψους 3 εκατομμυρίων δολαρίων στην ελληνική αμυντική έρευνα και τεχνολογία, ενώ μέσω του Foreign Military Financing για το οικονομικό έτος 2021 η Ελλάδα μπορεί να επωφε-

Η διασυμμαχική άσκηση «Atlantic Resolve» υπήρξε, μέσω Αλεξανδρούπολης, η μεγαλύτερη μετακίνηση στρατιωτικού υλικού και ανθρώπινου δυναμικού στα σύνορα με τη Ρωσία τα τελευταία 25 χρόνια, καθώς η ανάσχεση της Μόσχας αποτελεί διαχρονική στρατηγική επιλογή σε ένα νέο ψυχροπολεμικό παίγνιο μέσω της άσκησης αυτής.

ληθεί με προμήθεια αμυντικού υλικού ως αποδέκτης επιχορηγήσεων με την ένταξή της στο πρόγραμμα ως κύριος στρατηγικός εταίρος. Επιπλέον στο πλαίσιο του IMET (International Military Education and Training), οι ΗΠΑ χρηματοδοτούν τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις με 3,6 εκατομμύρια δολάρια για την περίοδο 2020-2022. Στη βάση του East Med Act, ένα νέο αμυντικό νομοσχέδιο κατατέθηκε με τίτλο Νόμος περί Άμυνας και Διακοινοβουλευτικής Εταιρικής Σχέσης ΗΠΑ-Ελλάδας³⁰ από τους γερουσιαστές Ρόμπερτ Μένεντς και Μάρκο Ρούμπιο (9 Ιουνίου 2021). Σε αυτό καθορίζονται τα επόμενα βήματα

στην αμυντική συνεργασία Αθήνας-Ουάσιγκτον, με σημαντικότερα την ένταξη της Ελλάδας στο European Recapitalization Incentive Program για τη λήψη ετήσιων στρατιωτικής βοήθειας 25 εκατομμυρίων δολαρίων από το 2022 έως το 2026, την έγκριση πώλησης των F-35 και την ενδεχόμενη παροχή δανείων τα οποία θα σχετίζονται με εξοπλιστικά προγράμματα. Η ψήφιση του νομοσχεδίου από την Επιτροπή Εξωτερικών Σχέσεων της Γερουσίας και τη Βουλή των Αντιπροσώπων αναβαθμίζει περαιτέρω την αμυντική συνεργασία και υποστηρίζει τον εκσυγχρονισμό των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων³¹.

Ο νόμος για την Προώθηση Συνεταιρισμών Ασφάλειας και Ενέργειας στην Ανατολική Μεσόγειο, που ψήφισε το αμερικανικό Κογκρέσο, αποτελεί και με το στρατιωτικό του σκέλος περίπτωση τριγωνικής σχέσης όπου Ελλάδα και ΗΠΑ συνδιαμορφώνουν τους συσχετισμούς ισχύος άμυνας και ασφάλειας στην περιοχή³².

Οι κοινές στρατιωτικές ασκήσεις των δύο χωρών και η συνεκπαίδευση είναι ένα ακόμη πεδίο όπου η συνεργασία επεκτάθηκε αντικατοπτρίζοντας την ποιοτική αναβάθμιση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων στον αμυντικό τομέα. Οι Αμερικανοί αξιολογούν τον κυρίαρχο ρόλο των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων σε επίπεδο ΝΑΤΟ, παρακάμπτοντας την Τουρκία, με περαιτέρω ανάπτυξη και εμβάθυνση της σύζευξης των ελληνικών και αμερικανικών μονάδων³³.

Τα πολεμικά συστήματα και των τριών ελληνικών όπλων είναι κυρίως αμερικανικής προέλευσης, γεγονός που εξασφαλίζει τη διαλειτουργικότητά τους. Δεδομένου του νέου φιλόδοξου εξοπλιστικού προγράμματος, η ελληνική μεικτή διαπραγματευτική ομάδα με στελέχη των Υπουργείων Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας και του ΓΕΕΘΑ έχει υποβάλει μια μακρά λίστα αιτημάτων για τη χρηματοδότηση και εξοπλιστική ενίσχυση της χώρας. Η ολοκληρωμένη πρόταση της Ελλάδας προς τις ΗΠΑ που αφορά τα επόμενα 25 έτη περιλαμβάνει: α) το ενδιαφέρον για την απόκτηση τεσσάρων νέων φρεγατών πολλαπλών αποστολών MMSC της Lockheed Martin (με σκοπό η πρώτη να κατασκευαστεί στις ΗΠΑ και οι άλλες τρεις σε ελληνικά ναυπηγεία) και την επιδίωξη του σχεδιασμού για την κάλυψη επιχειρησιακών αναγκών του Πολεμικού Ναυτικού για τις επόμενες δύο δεκαετίες³⁴, β) το αίτημα προμήθειας 18 έως 24 αεροσκαφών F-35 νέας κατασκευής ή και μεταχειρισμένων, με ταχεία παράδοση των 6 από τα τελευταία εντός του 2021³⁵ και γ) τη δωρεάν παραχώρηση πλεονάζοντος αμυντικού υλικού με άμεσο ενδιαφέρον για 1.200 τροχοφόρα τεθωρακισμένα οχήματα M117 Guardian³⁶.

Η Ελλάδα είναι από τις χώρες που τηρούν ανελλιπώς τη συμμαχική δέσμευση το 2% του ΑΕΠ να κατευθύνεται στις αμυντικές δαπάνες, όπως συμφωνήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Κάρντιφ (4-5 Σεπτεμβρίου 2014). Οι ΗΠΑ ενθαρρύνουν την ελληνική ηγεσία να συνεχίσει να εργάζεται προς την κατεύθυνση της διάθε-

σης του 20% τουλάχιστον των αμυντικών της δαπανών για την αγορά εξοπλισμού.

Η αναβαθμισμένη σχέση των δύο χωρών στον εν λόγω τομέα εντάσσεται στους στόχους της αμυντικής πολιτικής των ΗΠΑ στο νέο στρατηγικό περιβάλλον που περιλαμβάνουν: α) τη διατήρηση και αναπροσαρμογή του συστήματος των συμμαχιών τις οποίες οικοδόμησαν από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 (στη συγκεκριμένη περίπτωση το ΝΑΤΟ) και β) τη διατήρηση της προχωρημένης παρουσίας τους (υπό μορφές βάσεων και αμυντικών συμφωνιών με τοπικές συμμαχικές δυνάμεις) σε περιφερειακά υποσυστήματα.³⁷

ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Ο δεύτερος σημαντικός πυλώνας της στρατηγικής συνεργασίας είναι η ενέργεια.

Στην εποχή που τα κυριότερα εθνικά συμφέροντα εκφράζονται και υλοποιούνται μέσω της γεωοικονομίας, οικονομικά ζητήματα, ζητήματα ενέργειας, εμπορίου και τεχνολογίας βρίσκονται στο επίκεντρο του σχεδιασμού της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής³⁸. Ο έλεγχος των ενεργειακών πηγών και οδών στην Ανατολική Μεσόγειο αποτελεί αμετάβλητη σταθερά των ΗΠΑ. Η διοίκηση της προεδρίας Ντόναλντ Τραμπ έθεσε ως προτεραιότητα παράλληλα με την ενεργειακή αυτάρκεια³⁹ και τις βάσεις για την αναδιάρθρωση του ενεργειακού χάρτη στην περιοχή.

Για την Ελλάδα η ενεργειακή διπλωματία αποτελεί μια από τις πρώτες προτεραιότητες στην εξωτερική πολιτική, δεδομένου ότι βρίσκεται σε ενεργειακό σταυροδρόμι⁴⁰. Στόχος της είναι να αναδειχθεί σε πύλη εισόδου, κόμβο διαμετακόμισης ενέργειας από ανατολή σε δύση και από νότο προς βορρά, και σε χώρα παραγωγής ενέργειας. Πρωταρχική σημασία για την ενίσχυση της ασφάλειας και της ευελιξίας του ενεργειακού εφοδιασμού της Ευρώπης αποτελεί ο Νότιος Διάδρομος Φυσικού Αερίου⁴¹. Την ελληνική επικράτεια διατρέχουν και είναι προς κατασκευή οι εξής αγωγοί:

α) Ο Διασυνδετήριος Αγωγός Φυσικού Αερίου Τουρκίας-Ελλάδας (Interconnector Turkey-Greece-ITG), μέρος του Νότιου Διαδρόμου, έχει μήκος 296 χλμ. με σημείο εκκίνησης το Καρτζάμπεη και κατάληξη στην Κομοτηνή. Συνδεόμενος με τον Αγωγό Φυσικού Αερίου της Ανατολίας (Trans Anatolian Natural Gas Pipeline-TANAP)

λειτουργεί από το 2007 και η μέγιστη ετήσια μεταφορική του δυνατότητα ανέρχεται στα 11,6 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, β) ο Διαδριατικός Αγωγός Φυσικού Αερίου (Trans Adriatic Pipeline-TAP), που αποτελεί το τελευταίο σκέλος του Νοτίου Διαδρόμου και έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα δέκα πιο σημαντικά ενεργειακά έργα παγκοσμίως⁴². Συνεχίζει τη μεταφορά του αζερικού φυσικού αερίου μέσω Τουρκίας, Ελλάδας, Αλβανίας στη Δυτική Ευρώπη. Η κατασκευή του ελληνικού τμήματος του αγωγού που έχει ολοκληρωθεί, ξεκινάει από τους Κήπους του νομού Έβρου και καταλήγει στα ελληνοαλβανικά σύνορα του νομού Καστοριάς, γ) ο Διασυνδετήριος Αγωγός Φυσικού Αερίου Ελλάδας-Βουλγαρίας (Gas Interconnector Greece-Bulgaria-IGB) που αποτελεί βασικό στοιχείο του Κάθετου Διαδρόμου Φυσικού Αερίου (Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουγγαρία και Μολδαβία)⁴³. Ο αγωγός με δυνατότητα αμφίδρομης ροής, θα συνδέει τα δίκτυα φυσικού αερίου Ελλάδας και Βουλγαρίας (Κομοτηνή-Στάρα Ζαγόρα) και σχεδιάζεται για τη μεταφορά φυσικού αερίου από διάφορες πηγές (TAP, τερματικοί σταθμοί LNG Ρεβυθούσας και FSRU Αλεξανδρούπολης). Η Διακυβερνητική Συμφωνία Ελλάδας-Βουλγαρίας υπεγράφη για την κατασκευή του (10 Οκτωβρίου 2019), δ) ο υπό σχεδιασμό θαλάσσιος και χερσαίος αγωγός Ανατολικής Μεσογείου (EastMed), ο οποίος θα συνδέει τις ενεργειακές πηγές της περιοχής του Λεβάντε με την ηπειρωτική Ελλάδα μέσω της Κύπρου και της Κρήτης και διαμέσου της Ιταλίας, θα τροφοδοτεί την υπόλοιπη Ευρώπη. Με μήκος υποθαλάσσιου και χερσαίου αγωγού 1.300 χλμ. και 600 χλμ. αντίστοιχα, υπολογίζεται να έχει δυνατότητα παροχής φυσικού αερίου 10 δις κυβικών μέτρων τον χρόνο και με εκτιμώμενο κόστος κατασκευής 5-7 δις ευρώ. Αναμένεται να ολοκληρωθεί μέχρι το 2025 (εφόσον τελικά προκριθεί η επιλογή ολοκλήρωσης με βάση το αρχικό σχέδιο). Για τον σκοπό αυτόν υπεγράφη στην Αθήνα η συμφωνία για την κατασκευή του από την Ελλάδα, την Κύπρο και το Ισραήλ (2 Ιανουαρίου 2020). Η Ιταλία προσχώρησε αργότερα ως τέταρτο συμβαλλόμενο μέρος⁴⁴. Ο αγωγός EastMed εντάσσεται στον ευρύτερο αμερικανικό σχεδιασμό στην περιοχή με το Υπουργείο Ενέργειας των ΗΠΑ να διαδραματίζει κομβικό ρόλο στην υλοποίησή του. Το μεγαλύτερο αυτό εγχείρη-

μα έχει θεσμική κατοχύρωση μέσω του νόμου Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act 2019, υποστηρίζοντας την ανάπτυξη της ενεργειακής ασφάλειας στην Ανατολική Μεσόγειο μέσω της συμφωνίας 3+1 (Ελλάδα, Ισραήλ, Κύπρος + ΗΠΑ). Η Ουάσιγκτον λειτουργεί κατ’ ουσίαν ως εγγυητρία χώρα, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες για τη θωράκιση της ασφάλειας και της ενεργειακής συνεργασίας προστατεύοντας τη μεταφορά αερίου από τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου προς την Ευρώπη. Ο στόχος είναι διπός. Πρώτον, συνεχίζει την απρόσκοπτη πρόσβαση στους υποθαλάσσιους φυσικούς πόρους και στις ενεργειακές οδούς. Μάλιστα ο κολοσός της ExxonMobil συμμετέχει στην εκμετάλλευση του κοιτάσματος της Αφροδίτης στην κυπριακή ΑΟΖ. Δεύτερον, περιορίζει την εξάρτηση της παροχής φυσικού αερίου από τη Ρωσία προς την Ευρώπη μειώνοντας την παρουσία της

Μόσχας στην ευρωπαϊκή ήπειρο, σε έναν τομέα που στην παρούσα φάση οι εναλλακτικές είναι περιορισμένες, και αποτελώντας μέρος του ευρύτερου αμερικανорωσικού ανταγωνισμού για τον έλεγχο των οδών μεταφοράς ενέργειας της Ευρασίας. Για τις μεν ΗΠΑ είναι ένα ακόμη μέσο για την ανάσχεση του παραδοσιακού τους αντιπάλου, ενώ για την Ελλάδα αποτελεί ανάχωμα στις επεκτατικές βλέψεις της Τουρκίας με αποτροπή εξωτερικής εξισορρόπησης αποκλείοντάς την από τον ενεργειακό χάρτη. Ο EastMed συνδυαζόμενος με την προώθηση του έργου EuroAsia Interconnector⁴⁵ θα ακυρώσει με την ολοκλήρωσή του τις παράνομες διεκδικήσεις της Αγκυρας σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ της Ανατολικής Μεσογείου, καθιστώντας επίσης ανενεργό το τουρκολιβυκό μνημόνιο⁴⁶.

Εκτός από την τριγωνική σχέση 3+1, η Ουάσιγκτον προώθησε το σχήμα πολυμε-

ρούς συνεργασίας στο οποίο εντάσσεται ο περιφερειακός οργανισμός Φόρουμ για το Φυσικό Αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο (East Med Gas Forum-EMGF)⁴⁷ με τη συμμετοχή Αιγύπτου, Ελλάδας, Κύπρου, Ισραήλ, Ιταλίας, Ιορδανίας και Παλαιστινιακής Αρχής. Με την κύρωση του καταστατικού (22 Σεπτεμβρίου 2020) και με επιπρόσθετη συμφωνία (16 Ιανουαρίου 2021) αναβαθμίστηκε σε διεθνή οργανισμό με έδρα το Κάιρο, ενώ η επίσημη λειτουργία του ξεκίνησε λίγους μήνες αργότερα (1 Μαρτίου 2021). Σκοπός του είναι η δημιουργία περιφερειακής αγοράς φυσικού αερίου, η διασφάλιση του εφοδιασμού, η υποστήριξη των χωρών παραγωγής και των χωρών με αποθέματα φυσικού αερίου στην περιοχή, η μείωση του κόστους των υποδομών και η προσφορά ανταγωνιστικών τιμών. Οι ΗΠΑ, που κινούν τις διεργασίες μέσω της ExxonMobil, συμμετέχουν στον οργανισμό υπό το καθεστώς του παρατηρητή μα-

ζί με τα ΗΑΕ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ η Γαλλία, που έχει επίσης άμεσο συμφέρον λόγω της συμμετοχής της TOTAL στην κοινοπραξία, θα αποτελεί μέλος της. Υπάρχει και ένας ακόμη διασυνδετήριος αγωγός του οποίου η εξουσιοδότηση από την κυβέρνηση της Βόρειας Μακεδονίας για την υπογραφή Συμφωνίας έγινε σχετικά πρόσφατα με την Ελλάδα (23 Μαρτίου 2021). Πρόκειται για τον αγωγό μεταφοράς φυσικού αερίου Ελλάδας-Βόρειας Μακεδονίας που θα ξεκινά από τη Νέα Μεσημβρία Θεσσαλονίκης και θα καταλήγει στην πόλη Σπιπ. Ο ΔΕΣΦΑ θα αναπτύξει και θα λειτουργήσει το ελληνικό τμήμα μήκους 50 χλμ., ενώ το αντίστοιχο τμήμα 110 χλμ. στη Βόρεια Μακεδονία θα αναλάβει η Κρατική Εταιρεία Αξιοποίησης Ενεργειακών Πόρων της Βόρειας Μακεδονίας. Στόχος του εν λόγω αγωγού είναι η διασφάλιση των απαραίτητων ποσοτήτων φυσικού αερίου για την περιοχή της

Κεντρικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Παράλληλα η Ελλάδα, εκτός από τη θέση της ως πύλη εισόδου και διαμετακομιστικού κόμβου, υλοποιεί τον ενεργειακό σχεδιασμό της με στόχο την ανάπτυξη των θαλάσσιων κοιτασμάτων μέσω παραχωρήσεων στην περιοχή του Ιονίου και της Κρήτης. Για τον σκοπό αυτόν έχει παραχωρήσει δικαιώματα στην ExxonMobil σε συνεργασία με την TOTAL και τα ΕΛΠΕ (υπογραφή σύμβασης 27 Ιουνίου 2019) για τη διεξαγωγή υπεράκτιων ερευνών σε οικόπεδα δυτικά (20.058,40 τ.χλμ.) και νοτιοδυτικά (19.868,37 τ.χλμ.)⁴⁸ της Κρήτης. Είχε προηγηθεί (Μάιος 2017) η ανακοίνωση του αποτελέσματος των σεισμικών ερευνών της αμερικανικής γεωφυσικής εταιρείας Spectrum με την ελληνική γεωφυσική εταιρεία ΙΟΝ, όπου έγινε αναφορά για την ύπαρξη τεραστίων υποθαλάσσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων μεταξύ Λιβύης και Κρήτης. Σύμφωνα με τα

συμπεράσματα της μελέτης, σε περίπτωση ανακάλυψης κοιτασμάτων πετρελαίου αντί φυσικού αερίου οι πόροι του θα μπορούσαν με πιθανότητα 50% να ξεπεράσουν τα 100 δις βαρέλια που αντιστοιχούν σε μια ακαθάριστη αξία υδρογονανθράκων 600 δις δολαρίων, ικανά να τροφοδοτήσουν ενεργειακά την Ευρώπη για δεκαετίες⁴⁹. Πάντα υπό την αίρεση της επιβεβαίωσης μετά από γεώτρηση, τα κοιτάσματα (εφόσον είναι φυσικού αερίου) θα είναι συγκρίσιμα με εκείνα του πεδίου Ταμάρ στο Ισραήλ και θα είναι μεγαλύτερα από το κοιτάσμα Αφροδίτη στην Κύπρο. Το συγκεκριμένο ενεργειακό έργο, για το οποίο έχει δοθεί αδειοδότηση έρευνας για 8 χρόνια, παρουσιάζει τεχνικές δυσκολίες και η υλοποίησή του εξαρτάται από τη σχέση κόστους-οφέλους στην αγορά (η παραγωγή φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο είναι ακριβή συγκριτικά με άλλες περιοχές). Τα κοιτάσματα στην Κρήτη

1. Το BRI είναι το εκτεταμένο δίκτυο μεταφοράς κινεζικών προϊόντων και υπηρεσιών μέσω σιδηροδρόμων, λιμανιών, και τηλεπικοινωνιών, που αναπτύσσει το Πεκίνο και αποτελεί το εμβληματικό σχέδιο οικονομικού επεκτατισμού του προέδρου Σι Τζινπίνγκ. Καλύπτει ολόκληρη την Ανατολική Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική και μέρος της Άπω Ανατολής και της Λατινικής Αμερικής. Η πρωτοβουλία εγκαινιάστηκε πριν από σχεδόν οκτώ χρόνια και μέχρι στιγμής συμμετέχουν περισσότερες από 100 χώρες, με επενδύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο 3,7 τρις δολαρίων σε 2.600 έργα από το 2020. Στον πυρήνα της, επιδιώκει να χρησιμοποιήσει το εμπόριο και τις άμεσες επενδύσεις, πολλές από τις οποίες χρηματοδοτούνται από κρατικές τράπεζες, για να διασυνδέσει ολόκληρη την Ευρασία. Λειτουργεί σε συνδυασμό με το βιομηχανικό εκσυγχρονισμό του Πεκίνου, την οικονομική και διπλωματική προσέγγιση, την προπαγάνδα και τη στρατιωτική επέκτασή του. Η «Μία Ζώνη, Ένας Δρόμος» εντάσσεται στη στρατηγική της Κομμουνιστικής Κίνας η οποία προροδοτεί τις παγκόσμιες φιλοδοξίες της, σε μια εποχή ευρείας αίσθησης περί οικετικής παρακμής των ΗΠΑ.
2. Η χρονιά εκείνη σηματοδότησε τη στρατηγική μετατόπιση προς την Ασία που συνεπαγόταν μεταφορά αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων από την Ευρώπη και την ευρύτερη Μέση Ανατολή στην περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού. Επιπλέον, οι ΗΠΑ υποστήριξαν διάφορες ασιατικές δυνάμεις που είχαν τριβές με την Κίνα, η οποία αποτελεί τη σημαντικότερη δυναμική απειλή για την Ουάσιγκτον. Η αμερικανική πολιτική στοχεύει στην αποτροπή δημιουργίας ρωσοκινεζικού άξονα. Συνολικά για τη Δύση, σήμερα η Κίνα αναδεικνύεται ως παγκόσμια πρόκληση για τη διεθνή ασφάλεια, όπως επίσημα εκφράστηκε στην τελευταία Σύνοδο του NATO στις Βρυξέλλες (14 Ιουνίου 2021).
3. Η εξασθένιση της οικονομικής επιρροής και η συρρικνωμένη ισχύς τους έχουν δημιουργήσει την πεποίθηση ότι βρίσκονται σε παρακμή που θα πρέπει να διαχειριστούν. Οι «παρακμιστές» (declinists) πρεσβεύουν ότι η αποδυνάμωση των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα, λόγω εσωτερικών παραγόντων, αποτελεί μη αναστρέψιμη διαδικασία. Στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο διατρέχουν το πέμπτο κύμα «παρακμισμού» (declinism) το οποίο ξεκίνησε με την παγκόσμια οικονομική κρίση το 2008, επιταχύνθηκε μέσω της ριζοσπαστικής προεδρίας του Ντόναλντ Τραμπ και συνεχίζεται με την οξέυατη αντιπαράθεση μεταξύ των δύο παραδοσιακών κομμάτων. Η φθίνουσα θέση των ΗΠΑ επηρεάζει την άσκηση εξωτερικής πολιτικής, η οποία πρέπει να επανεξετάσει τις συνθήκες που έχουν διαμορφώσει τα νέα δεδομένα. Η παραδοχή αυτή εγείρει αμφιβολίες για τη διατήρηση του υπάρχοντος μοντέλου προδασίσης των αμερικανικών συμφερόντων και τη διαχείριση διεθνών υποθέσεων. Έχουν διατυπωθεί προτάσεις που συγκλίνουν στο ότι η Ουάσιγκτον θα πρέπει να αποδεχτεί την απώλεια υπεροχής, να προσαρμοστεί στις περιφερειακές σφαίρες επιρροής υπό την ηγεσία της Κίνας και της Ρωσίας, και να εργαστεί ώστε να αποφύγει τους πολέμους που θα μπορούσαν να ξεσπάσουν μεταξύ της παρακμάζουσας υπερδύναμης των ΗΠΑ και των ανερχόμενων όπως η Κίνα. Η ηλαιοπηνία του αμερικανικού κατεστημένου δεν ενστερνίζεται τη θεώρηση για το νομοτελειακό της διαδικασίας και για την αποδοχή της περιορισμένης παρουσίας της χώρας στην παγκόσμια σκακιέρα. Βλ. Ruchir Sharma, “U.S. economic supremacy has repeatedly proved declinists wrong”, Foreign Affairs, Μάιος/Ιούνιος 2020, Vol. 99, Issue 3 και Kurt M. Campbell and Rush Doshi, “The China challenge can help America avert decline. Why competition could prove declinists wrong again”, https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-12-03/china-challenge-can-help-america-avert-decline.
4. Η γεωγραφική περιοχή που ορίζεται ως Ευρασία αποτελείται κυρίως από την ηπειρωτική χώρα που συμβατικά μοιράζεται στις δύο ηπείρους της Ασίας και της Ευρώπης. Το όνομα της Ευρασίας είναι προϊόν μιας σχετικά πρόσφατης ακαδημαϊκής ορολογίας.
5. Η αμερικανική στρατηγική επηρεάστηκε κομβικά από την ανάλυση των γεωπολιτικών συσχετισμών του ευρασιατικού χώρου από τον Βρετανό Χάλφορντ Μάκιντερ και τον Αμερικανό Νικόλας Σπάικμαν.
6. Ο πρώτος αναφέρθηκε στη γεωπολιτική σημασία του ελέγχου της Ευρασίας που τη χαρακτήρισε «παγκόσμιο νησί», ενώ η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη είναι η «καρδιά της γης». Σύμφωνα με τον ίδιο, όποιος κυριαρχεί στην Ανατολική Ευρώπη κυριαρχεί στην «καρδιά της γης». Αυτός που κυριαρχεί στην τελευταία κυριαρχεί στο «παγκόσμιο νησί». Αυτός ο οποίος κυριαρχεί στο «παγκόσμιο νησί» κυριαρχεί στον κόσμο. Ο δεύτερος σε παρόμοια βάση υποστήριξε ότι για μια ναυτική δύναμη (όπως οι ΗΠΑ) ο έλεγχος της Ευρασίας επιτυγχάνεται μέσω του ελέγχου της περιμέτρου της, αντί του ελέγχου της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης: «Αυτός ο οποίος ελέγχει την περίμετρο κυριαρχεί στην Ευρασία. Αυτός ο οποίος ελέγχει την Ευρασία ελέγχει τις τύχες του κόσμου».
7. Οι προαναφερόμενοι γεωπολιτικοί αναλυτές διαμόρφωσαν ουσιαστικά το γεωπολιτικό υπόβαθρο της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, που με πολιτικούς όρους υλοποιήθηκε με το δόγμα της ανάσχεσης (εγκιβωτισμού) του Τζορτζ Κέναν. Ο Ζμπιγκνιου Μπρεζνέβσκι συνέχισε την παρόδοση των Μάκιντερ και Σπάικμαν με το τέλος του ψυχρού πολέμου, ισχυριζόμενος ότι, παρόλο που η σύγκληση γεωπολιτική είναι παγκόσμια, η κυριαρχία στην Ευρασία εξασφαλίζει την πλανητική ηγεμονία. Γι' αυτό ο Ι.Ταϊός, ως μια ευρασιατική δύναμη, οφείλουν να προσαποθήσουν να διατηρήσουν την κυριαρχία τους εκεί.
8. Βλ. Halford Mackinder, Democratic Ideals and Reality, Norton, New York, 1962, Nicholas Spykman, The Geography of Peace, Harcourt Brace, New York, 1944 και Zbigniew Brzezinski, The Grand Chessboard: American Primacy and its Geostrategic Imperatives, Basic Books, New York, 1997.
9. Νικόλας Σπάικμαν, Η Γεωγραφία της Ειρήνης, Εκδόσεις Παναζήτο, Αθήνα 2004, σ. 108.
10. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2006, σ. 115.
11. Ζμπιγκνιου Μπρεζνέβσκι, Η Μεγάλη Σκακιέρα: Η Αμερικανική Υπεροχή και οι Γεωστρατηγικές της Επιταγές, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 1998, σσ. 215-216.
12. Στο ίδιο, σ. 256.
13. Η αμερικανική στρατηγική εκδηλώνεται σε τρία περιφερειακά υποσυστήματα της Ευρασίας - Ανατολική Ευρώπη, Βαλκάνια και Κεντρική Ασία -, στα οποία οι ΗΠΑ έσπευσαν να καλύψουν το γεωπολιτικό κενό που δημιουργήθηκε από την αποχώρηση της Σοβιετικής Ένωσης. Η αμερικανική παρουσία στις τρεις αυτές περιοχές αμφισβητείται στην παρούσα φάση από τη Ρωσία και την Κίνα.

11. Η προσπάθεια επιβολής της αμερικανικής ηγεμονίας συνέβαλε στην προσέγγιση Κίνας - Ρωσίας και στον στρατιωτικό τομέα. Η Κίνα συμμετείχε στην πρώτη κοινή ναυτική άσκηση στην Ανατολική Μεσόγειο με τη Ρωσία το 2015. Δύο χρόνια αργότερα το κινεζικό ναυτικό πραγματοποίησε άσκηση με πραγματικά πυρά με το αντίστοιχο ρωσικό στην περιοχή.
12. Θάνος Π. Ντόκος, «Ο Τραμπ και η Ελλάδα. Υπάρχει περιθώριο για ελληνικό περιφερειακό ρόλο;», Foreign Affairs, The Hellenic Edition, Δεκέμβριος 2016-Ιανουάριος 2017, τεύχος 43.
13. Jon B. Alterman, Heather A. Conley, Haim Malka και Donatienne Ruy, “Restoring the Eastern Mediterranean as U.S. Strategic Anchor”, Center for Strategic and International Studies, Μάιος 2018. Restoring the Eastern Mediterranean as a U.S. Strategic Anchor (csis-website-prod.s3.amazonaws.com).
14. Παρόμοια προσέγγιση γίνεται στην κατάθεση του αναπληρωτή υπουργού Ευρωπαϊκής και Ευρασιατικής Πολιτικής του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ Γουές Μίτσελ στην Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας, Βλ. Vless Mitchell, “Hearing: US Policy in Europe”, Bureau of European and Eurasian Affairs, Senate Foreign Relations Committee, Subcommittee on Europe and Regional Security Cooperation, 21 Ιουνίου 2018, www.foreign.senate.gov/imo.media/doc/062618_Mitchell_Testimony.pdf.
14. Κωνσταντίνος Λαμπρόπουλος, «Η στρατηγική επιλογή της αποτροπής έναντι της αναθεωρητικής Τουρκίας, Αδυναμίες, παραλείψεις και ανάγκη προσαρμογής στα δεδομένα του 21ου αιώνα», https://www.foreignaffairs.gr/articles/72241/konstantinos-th-lampropoylos/i-stratigiki-epilogi-tis-apotropis-enanti-tis-anatheoritikis-toy.
15. Με το κοινό ελληνοτουρκικό ανακοινωθέν της Μαδρίτης υπήρξε αμοιβαία δέσμευση για «σεβασμό στα νόμιμα ζωτικά συμφέροντα και ενδιαφέροντα της κάθε χώρας στο Αιγαίο, τα οποία έχουν μεγάλη σημασία για την ασφάλεια και την εθνική κυριαρχία τους» (Σημείο 4). Η επιλεγείσα διατύπωση ανόγει νομίμως την οδό στην τουρκική παραβατικότητα, αφού μπορεί να ερμηνευθεί ως αναγνώριση δικαιωμάτων της Τουρκίας στο Αιγαίο για πρώτη φορά από την Ελλάδα. Τέτοια δικαιώματα δεν προβλέπονται από το Διεθνές Δίκαιο και τις ισχύουσες διεθνείς συνθήκες. Στο ίδιο ανακοινωθέν συμφωνήθηκε επίσης «δέσμευση αποφυγής μονομερών ενεργειών στη βάση του αμοιβαίου σεβασμού και της επιθυμίας ώστε να αποτραπούν συγκρούσεις ορειλώμενες σε παρεξήγηση» (Σημείο 5). Βάσει αυτού, η Ελλάδα αποκλείει τη δυνατότητα να μεριμνήσει μόνη της, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη της Τουρκίας, ακόμη και για ζητήματα οικονομικής εκμετάλλευσης μέσα στα όρια της επικράτειάς της ή και για θέματα που άπτονται της εθνικής κυριαρχίας της. Έτσι υπονόμισε και τη δυνατότητα που δίνει το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας για την επέκταση με μονομερή δήλωση της αιγιαλίδας ζώνης στα 12 ναυτικά μίλια, αφού τέτοιο ενδεχόμενο, που αποτελεί «απία πολέμου» για την Τουρκία, υπόκειται πλέον στην ανωτέρω δέσμευση.
16. Στο κείμενο συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι, η Τουρκία αναβαθμίζεται ως υποηφία για ένταξη στην ΕΕ χώρα. Η Ελλάδα, ενώ θεσμικά είχε τη δυνατότητα να αποτρέψει την απόφαση αυτή επικαλούμενη τη μακροχρόνια και συνεχή καταστροφή του Διεθνούς Δικαίου (καθέρωση «γκρίζων ζωνών» στο Αιγαίο, συστηματική παραβίαση των διεθνών κανόνων εναέριας κυκλοφορίας, εισβολή και κατοχή στην Κύπρο και έλλειψη σεβασμού της ελληνικής μειονότητας, που συρρικνώθηκε ύστερα από διώξεις), ώστε να πείσει τους Ευρωπαίους εταίρους να αναγκάσουν την Τουρκία να συμμορφωθεί με τα ψηφίσματα και τις αποφάσεις του Συμβουλίου της ΟΗΕ και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου περί αποχώρησης από την κατεχόμενη Κύπρο και να παύσει την αντιβαίνουσα προς τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου συμπεριφορά, υπέγραψε με θέρμη την απόφαση του Ελσίνκι. Επιπρόσθετα, στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου υπήρχε ειδική αναφορά στις ελληνοτουρκικές σχέσεις (Σημεία 4, 9 και 12) περί αποδοχής εκκρεμών συνοριακών διαφορών και άλλων σχετικών θεμάτων μεταξύ των δύο χωρών, και δέσμευση για την επίλυσή τους με διαπραγματεύσεις και ανάθεση αρμοδιότητας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.
17. Η Ελλάδα ενυπογράφως έθεσε υπό αμφισβήτηση κυριαρχικά δικαιώματα. Πρώτον, η αναγνώριση ότι «εκκρεμούν συνοριακές διαφορές και άλλα σχετικά θέματα» σημαίνει αποδοχή α) της αμφισβήτησης των εθνικών συνόρων και β) της εκκρεμότητας άλλων ζητημάτων που η Τουρκία θεωρεί ήδη ως τέτοια, όπως την αναγνώριση της μουσουλμανικής μειονότητας ως τουρκική στη Θράκη και την αποστρατικοποίηση των νησιών στο Αιγαίο, αφήνοντας ανοικτό το δρόμο να προσθέσει και άλλα στο μέλλον, πράγμα το οποίο έγινε. Δεύτερον, υπήρξε δέσμευση για τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων με την Τουρκία για την επανεξέταση των καθορισμένων συνόρων από τις διεθνείς συνθήκες. Τρίτον, αναγνωρίστηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο η δυνατότητα να παραπέμψει ελληνοτουρκικές διενέξεις στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, ακόμη και αν ένα από τα δύο μέρη δεν το θελήσει. Οι συμφωνίες της Μαδρίτης και του Ελσίνκι είναι συνώνυμα της αδέξιας διαπραγματευτικής ικανότητας και υποχωρητικότητας στις τουρκικές επιδιώξεις. Πέτρος Ταϊός, «Από την αντιπαράθεση στη φιλανδοποίηση. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις 1974-2014», Α' μέρος, Στρατηγική, Ιούνιος 2014, τεύχος 237.
16. Η διπλωματία των τριμερών συνεργασιών περιλαμβάνει επίσης τις διαμορφωμένες συμμαχίες Αιγύπτου-Ελλάδας-Κύπρου και Ελλάδας-Ιορδανίας-Κύπρου, καθώς και τις εκκολλητόμενες Ελλάδας-Κύπρου-Λιβάνου και Ελλάδας-Κύπρου-Μάλτας.
17. “X”, “The sources of soviet conduct”, Foreign Affairs, Ιούλιος 1947.
18. Η εξαγγελία του δόγματος Τρούμαν (12 Μαρτίου 1947) αποτέλεσε το επόμενο καθοριστικό βήμα στην κλιμάκωση της αντιπαράθεσης των ΗΠΑ με τη Σοβιετική Ένωση. Ο τίτλος του σύντομου κειμένου «Ειδικό Μήνυμα (του προέδρου) προς το Κογκρέσο για την Ελλάδα και την Τουρκία» υπήρξε μια σημαντική διακήρυξη ευρύτερης εμβέλειας, «οποιαδήποτε καμπί της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής» κατά τον ίδιο τον εισηγητή της. Ο Αμερικανός πρόεδρος διατύπωσε την αντίληψη της ανάσχεσης με τη μέθοδο του εγκλωβισμού των εικαζομένων βλέπων του αντιπάλου, το θεμελιώδες δυτικό στρατιωτικό δόγμα κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, και ανέλυσε για πρώτη φορά, με την αναφορά του στις αλυσιδωτές επιπτώσεις που θα είχε σε μια σειρά χωρών η τυχόν κατάρρευση της ελληνικής κυβέρνησης, τη θεωρία του ντόμινο. Παρουσίασε δε την Ελλάδα ως τη στρατηγική γραμμή άμυνας για την πρόσβαση στα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής.

έχουν ιδιαίτερη γεωοικονομική διάσταση αφού βρίσκονται σε μέρος των θαλάσσιων περιοχών που η Τουρκία διεκδικεί κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου με την ανακήρυξη της ΑΟΖ με τη Λιβύη. Η Τουρκία ενδιαφέρεται σφόδρα για τους υδρογονάνθρακες της Ανατολικής Μεσογείου, προκειμένου να μειώσει τόσο την εξάρτησή της από τη Ρωσία και το Ιράν, όσο και τις τιμές εισαγωγής καθώς και να αναβαθμιστεί γεωπολιτικά.

Η βιωσιμότητα αμφοτέρων του EastMed ως διαμετακομιστικού κόμβου για την Ελλάδα και των κοιτασμάτων της Κρήτης ως πεδίου παραγωγής ενέργειας συνιστούν μια πολύπλοκη εξίσωση (χαμηλές τιμές παγκοσμίως, μεγάλα βάθη, μη οριοθετημένες περιοχές με την Τουρκία), η οποία θα καθορίσει τη μελλοντική τους εκμετάλλευση.

Η υπεράκτια πλωτή μονάδα παραλαβής, αποθήκευσης και αεριοποίησης υδροποιημένου φυσικού αερίου στην Αλεξανδρούπολη αποτελεί έναν ακόμη περιφερειακό ενεργειακό κόμβο η υλοποίηση

του οποίου αναμένεται στα τέλη του 2022. Λειτουργώντας ως τέταρτη πύλη εισαγωγής φυσικού αερίου στην Ελλάδα θα έχει αποθηκευτική ικανότητα έως 170.000 κυβικά μέτρα με μόνιμη εγκατάσταση αγκυροβολημένη 17,6 χλμ. νοτιοδυτικά του λιμανιού της Αλεξανδρούπολης. Η πλωτή δεξαμενή θα τροφοδοτείται από φυσικό αέριο, που μεταφέρεται από δεξαμενόπλοια, ενώ προγραμματίζεται να συνδέεται (μέσω υποθαλάσσιου αγωγού) και με άλλα συστήματα μεταφοράς φυσικού αερίου και συγκεκριμένα με τον Διαδριατικό Αγωγό Φυσικού Αερίου και τον Ελληνοβουλγαρικό Αγωγό Φυσικού Αερίου⁵⁰. Ήδη έμποροι φυσικού αερίου από χώρες της περιοχής (Ελλάδα, Σερβία, Βουλγαρία και Ρουμανία) έχουν υπογράψει μακροχρόνια συμβόλαια με τον φορέα υλοποίησης του FSRU για την απορρόφηση σημαντικών ποσοτήτων υδροποιημένου φυσικού αερίου. Η πλωτή μονάδα, με δυνατότητα παροχής φυσικού αερίου που θα ξεπερνά τα 5,5 δις κυβικά μέτρα ετησίως, θα αποτελέσει πύλη εισόδου για τις αγορές

της Νοτιοανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης έχοντας χαρακτηριστεί ως ευρωπαϊκό έργο κοινού ενδιαφέροντος. Στρατηγικός στόχος είναι η επίτευξη της ενεργειακής ανεξαρτητοποίησης της Ευρώπης από τη Ρωσία, αποδυναμώνοντας την επιρροή της τελευταίας. Με την επιλογή αυτή εξοβελίζεται η Μόσχα, η οποία παλαιότερα είχε στοχοθετήσει την παρουσία της στο Αιγαίο μέσω του αγωγού Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολης.

Ο πλωτός σταθμός κατασκευάζεται από την ελληνική εταιρεία Gastrade αποτελώντας επενδυτικό σχέδιο αμερικανικών συμφερόντων. Το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης καθίσταται λειτουργικό με την οικονομική στήριξη της Black Summit και του International Development Finance Corporation (DFC), προκειμένου να υποδεχτεί πλοία που θα μεταφέρουν το σχιστολιθικό αέριο από τα αμερικανικά λιμάνια. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα το 2020 εισήγαγε από τις ΗΠΑ 2.651.903 κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, καλύπτοντας τις ανάγκες της κατά το ήμισυ, ποσότητα

τετραπλάσια σε σχέση με το 2019.

Οι αμερικανικές ενεργειακές επενδύσεις στην Ελλάδα επεκτείνονται και στις ανανεώσιμες πηγές. Η εισηγμένη στο αμερικανικό χρηματιστήριο Quantum Energy, με έδρα το Τέξας, έχει προγραμματίσει την ανάπτυξη αιολικών πάρκων συνολικής ισχύος 400 MW. Μεταξύ των έργων συμπεριλαμβάνεται και το μεγαλύτερο σε μέγεθος αιολικό πάρκο που θα κατασκευαστεί στη Μακεδονία. Το σύνολο της επένδυσης θα φτάσει τα 35 εκατομμύρια ευρώ. Η Ameresco είναι μια άλλη ενεργειακή εταιρεία εισηγμένη στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης που ανήκει στον ελληνικής καταγωγής Τζορτζ Σακελλάρη. Έχει δρομολογηθεί συνεργασία με τη ΔΕΗ Ανανεώσιμες, προκειμένου να αναπτύξουν αιολικά πάρκα ισχύος 200 MW. Η General Electric, με μακρά παρουσία στην Ελλάδα, δραστηριοποιήθηκε πρόσφατα και στην ενέργεια με την ολοκλήρωση του αιολικού πάρκου 16MW στην Εύβοια. Επίσης τα αμερικανικά κεφάλαια BlackRock, CVC Capital Partners, Kohlberg Kravis

Roberts και Oak Hill Advisors έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για την απόκτηση του 49% του ΔΕΔΔΗΕ, μάλιστα εντός του καλοκαιριού θα γίνει η ανάδειξη του προτιμητέου επενδυτή.

Η αναβαθμισμένη θέση της Ελλάδας στην ενεργειακή ασφάλεια και συνεργασία ενισχύεται με την παρουσία και τις δηλώσεις υψηλόβαθμων Αμερικανών αξιωματούχων.

Ο Νταν Μπρουλέτ, υπουργός Ενέργειας των ΗΠΑ, κατά τη διάρκεια της συνάντησής του με τον Έλληνα ομόλογό του στην Αθήνα (17 Δεκεμβρίου 2020), μεταξύ άλλων, κάλεσε τις αμερικανικές εταιρείες να επενδύσουν στον ελληνικό ενεργειακό τομέα. Είχε προηγηθεί η περιοδεία του Φράνσις Φάνον, υφυπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ, αρμόδιο για τα ενεργειακά θέματα σε Κομοτηνή και Καβάλα (29 Σεπτεμβρίου 2020). Συνοδευόμενος από τον Κώστα Φραγκογιάννη, υφυπουργό Εξωτερικών για την Οικονομική Διπλωματία και την Εξωστρέφεια, επισκέφθηκε το εργοτάξιο του Αγωγού Φυσικού Αερίου Ελλάδας

- Βουλγαρίας (IGB) και τις εγκαταστάσεις της ENERGAN, η οποία θα κατασκευάσει υπόγεια αποθήκη φυσικού αερίου δυναμικότητας έως και 1 δις κυβικών μέτρων⁵¹. Μια μέρα νωρίτερα στη Θεσσαλονίκη, σε συνάντηση που διοργάνωσε η αμερικανική πρεσβεία στα γραφεία του Συνδέσμου Βιομηχανιών Ελλάδας (ΣΕΒ), στην οποία παραβρίσκονταν υψηλοί καλεσμένοι για τα ενεργειακά, ο Μάικ Πομπέο, Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών, υπογράμμισε τη στήριξη των ΗΠΑ στα μεγάλα διακρατικά έργα που καθιστούν την Ελλάδα ενεργειακό κόμβο στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Η υλοποίηση του σχεδιασμού των ΗΠΑ στον τομέα της ενεργειακής ασφάλειας στο γεωπολιτικό σύμπλεγμα Ανατολικής Μεσογείου και Μέσης Ανατολής ανέδειξε την Ελλάδα σε νέο παίκτη, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη στρατηγική συνεργασία των δύο χωρών. Η σύζευξη αυτή διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στην ολοκλήρωση των ενεργειακών έργων.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

19. Ειδικότερα οι Αμερικανοί θύνοντες από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 έστρεψαν την προσοχή τους προς την αναδυόμενη Κίνα και προσάρμοσαν ανάλογα τη διαχρονική στρατηγική τους έναντι της αναγεννημένης ιστορικά και γεωπολιτικά δύναμης.
20. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική Εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο. Ιδεολογικά ρεύματα, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000, σ. 62.
21. Στο ίδιο, σ. 66.
22. Κύρωση του Πρωτοκόλλου Τροποποίησης της Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας μεταξύ της κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=4c6c034a-91bb-4e85-8ca8-ab3001162142.
23. Το Μαράθι είναι η δεύτερη ναυτική βάση όπου βρίσκονται όλα τα πολεμικά πλοία των συμμάχων του NATO.
24. Ο National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2021 περιέχει δύο ακόμη διατάξεις συγκεκριμένου ελληνικού ενδιαφέροντος. Η πρώτη είναι η επιβολή κυρώσεων στην Τουρκία για την αγορά του ρωσικού οπλισμού S-400 εντός 30 ημερών από την ψήφιση του CAATSA Section 231 "Imposition of Sanctions on Turkish Presidency of Defense Industries". Η δεύτερη είναι η συγκρότηση του λεκτικού για την Ανατολική Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα, με το οποίο καλείται ο υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ να καταθέσει έκθεση στις αρμόδιες επιτροπές του Κογκρέσου περιέχοντας εκτίμηση αναφορικά με την αύξηση της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Οι συγκεκριμένες διατάξεις εκφράζουν τις ανησυχίες στην Ουάσινγκτον ότι η Τουρκία δεν προωθεί πλέον τα συμμαχικά συμφέροντα και υποδηλώνει το αμερικανικό ενδιαφέρον για την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας. <https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/S4049%20-%20FY%202021%20NDA.pdf>.
25. Έχει προηγηθεί η κατασκευή δρόμου που συνδέει τις δύο βάσεις στον Μουζουρά και στο Μαράθι από το αμερικανικό δημόσιο με χρηματοδότηση 1,3 εκατομμυρίου δολαρίων, με στόχο τη διευκόλυνση της μεταφοράς στρατιωτικού εξοπλισμού (παραχωρήθηκε στις 15 Αυγούστου 2018).
26. Από τη βάση της Σούδας στάλθηκαν στρατεύματα για τους πολέμους στο Ιράκ το 1991 και το 2003, αλλά και στο Αφγανιστάν το 2001.
27. Defender Europe 21 Exercise Multinational Interoperability, Readiness, Transparency <https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/2593494/defender-europe-21-exercises-multinational-interoperability-readiness-transpare/>.
28. Η πρόθεση των Αμερικανών για εξασφάλιση χρήσης-διέλευσης σε 22 βάσεις των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων έχει μειωθεί σε μονοψήφιο αριθμό σύμφωνα με πρόσφατες πληροφορίες για την πορεία των συνθηκών. Το πιο πιθανό είναι να δοθεί προτεραιότητα στην αναβάθμιση των στρατηγικά επιλεγμένων εγκαταστάσεων. Αλέξανδρος Τάρκας, «Μεγαλύτερη (αλλά όχι μέγιστη) παρουσία των ΗΠΑ στην Ελλάδα», Άμυνα και Διπλωματία», Ιούνιος 2021, τεύχος 350.
29. S.1102-Eastern Mediterranean Security and Partnership Act of 2019, <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/1102/text>.
30. Menendez, Rubio introduce U.S. - Greece Defense and Interparliamentary Partnership Act of 2021, <https://www.foreign.senate.gov/press/chair/release/menendez-rubio-introduce-us-greece-defense-and-interparliamentary-partnership-act-of-2021>.
31. Σκοπός της αμερικανικής Βοήθειας είναι η αντικατάσταση των ρωσικών οπλικών συστημάτων που διαθέτει η Ελλάδα (BMP-1, Komet, OSA, RM-70, S-300, TORM1 και Zumbi) εντασσόμενη στην πολιτική άσκησης επιρροής κατά της ρωσικής διέδουσας στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Η υλοποίηση αυτού του στόχου έχει γίνει πράξη μέχρι σήμερα στη Βόρεια Μακεδονία, στη Ρουμανία, στην Πολωνία και στη Βουλγαρία.
32. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του εμπνευστή του νομοσχεδίου Μπομπ Μενέντεζ: «Η υπερψήφιση του νομοσχεδίου συνιστά μια αναγνώριση της ισχυρής διμερούς σχέσης, ενισχύει την υποστήριξη του εκσυγχρονισμού των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και ενισχύει την πολυμερή δέσμευση μεταξύ της Κύπρου, του Ισραήλ, της Ελλάδας και των ΗΠΑ».
33. Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένες από τις ασκήσεις για το 2021: Thracian Corporation (11-19 Μαρτίου), Stolen Cerberus VIII (8 - 23 Μαΐου), Κένταυρος (17 - 25 Μαΐου), Early Bird (21 Μαΐου) και Poseidon's Rage (28 Μαΐου - 11 Ιουνίου).
34. Η αμερικανική απάντηση στην Επιστολή Ατήματος (Letter of Request) της ελληνικής πλευράς κατατέθηκε επίσημα από τον Αμερικανό πρέσβη Τζεφ Πάισι και τον επικεφαλής του Γραφείου Διεθνών Προγραμμάτων Ναυτικού υποναύαρχο Φρανκ Μόρλεϊ, στον υπουργό Εθνικής Άμυνας Νίκο Παναγιωτόπουλο (25 Μαΐου 2021). Σύμφωνα με πληροφορίες η Επιστολή Προσφοράς και Αποδοχής (Letter of Offer & Acceptance), όπως προβλέπεται από την αμερικανική διαδικασία των στρατιωκών πωλήσεων εξωτερικού (Foreign Military Sales), αναμένεται τον Νοέμβριο 2021. Η νομοθεσία των ΗΠΑ επιβάλλει παρέλευση διαστήματος τουλάχιστον έξι μηνών για να απαντήσουν στην Επιστολή Ατήματος της ελληνικής πλευράς.
35. Η ΓΔΑΕΕ απέστειλε στις ΗΠΑ σχετική επιστολή, απευθυνόμενη στην υφυπουργό Άμυνας με αρμοδιότητα στις Προμήθειες Έλεν Λορντ, τη διευθύντρια της Υπηρεσίας Ασφαλείας Αμυντικής Συνεργασίας (DSCA) Χάννι Φρανκ και την υφυπουργό Αεροπορίας αρμόδια για Διεθνείς Σχέσεις Κέλι Σέιμπολτ (6 Νοεμβρίου 2020).
36. Η σχετική αποστολή προσφοράς και αποδοχής (LOA) υπεγράφη από την ελληνική πλευρά τον Ιανουάριο 2020. Πιθανότατα για τη χρηματοδότηση του προγράμματος θα χρησιμοποιηθούν και 25 εκατομμύρια δολάρια που προβλέπει για την Ελλάδα το European Recapitalization Incentive Program (ERIP) του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ. Η

δωρεάν παραχώρηση του υλικού συνεπάγεται κόστος που σχετίζονται με την επαναφορά του σε πλήρη λειτουργική κατάσταση, τη δημιουργία ή τη συμπλήρωση της αναγκαίας επιχειρησιακής αξιοποίησης, εκπαίδευσης, λογιστικής και τεχνικής υποστήριξης στη χώρα και τη μεταφορά από τις ΗΠΑ. Τα τελευταία χρόνια χορηγήθηκε στην Ελλάδα βοήθεια 200 εκατομμυρίων δολαρίων υπό τη μορφή παραχώρησης πλεονάζοντος υλικού.
37. Ο τρίτος στόχος είναι η αποτροπή πυρηνικού πολέμου και η μείωση της διασποράς των πυρηνικών όπλων. Paul Kennedy, Grand strategies in War and Peace, Yale University Press, New Haven σ. 181 και Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο. Ιδεολογικά ρεύματα, ό.π., σ. 107.
38. Η έμφραση στην γεωοικονομία, ως κεντρικού πυλώνα της εξωτερικής πολιτικής, αντανακλά την χαλιτονική σχολή σκέψης. Από την εποχή της διοίκησης του Μπιλ Κλίντον παραμένει σταθερά στην πρώτη γραμμή των προτεραιοτήτων της αμερικανικής προεδρίας στο πεδίο των διεθνών σχέσεων.
39. Στην πρώτη ομιλία του στο Κογκρέσο (28 Φεβρουαρίου 2017) παρουσίασε το γενικό πλαίσιο των προτεραιοτήτων της νέας κυβέρνησης. Για το δόγμα «Πρώτα η Αμερική» στις εξωτερικές υποθέσεις ανέφερε, μεταξύ άλλων, την ενεργειακή αυτάρκεια ως έναν από τους στόχους που άπτονται της ασφάλειας και της οικονομικής ευημερίας. The White House, Remarks by President Trump in joint address to Congress, <https://whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-joint-address-congress/>.
40. Ενεργειακή Διπλωματία, <https://www.mfa.gr/energeiaki-diplomatia/>.
41. Ο Νότιος Διάδρομος, που αποτελεί μείζονα συνιστώσα της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ, περιλαμβάνει το σύστημα των αγωγών South Caucasus Pipeline Expansion (SCPX), Trans-Anatolian Pipeline (TANAP) και Trans Adriatic Pipeline (TAP), μεταφέροντας φυσικό αέριο από την Κασπία (του αζερικού κοιτάσματος Σαχ Ντένιζ) προς την αγορά της Ευρώπης (Νότια Ιταλία) μέσω Γεωργίας, Τουρκίας, Ελλάδας και Αλβανίας.
42. Ο αγωγός TAP είναι μέρος του ευρύτερου ανταγωνισμού ΗΠΑ και Ρωσίας για τον έλεγχο των οδών μεταφοράς ενέργειας της Ευρασίας. Ο Λευκός Οίκος συνδέει την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια με την προσπάθεια των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων. Η προώθηση της διαφοροποίησης των πηγών εφοδιασμού της Ευρώπης από την Κασπία αποτελεί εδώ και καιρό μια από τις προτεραιότητες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.
43. Ο Κάθετος Διάδρομος θα αποτελεί άθροισμα των υφιστάμενων και των σχεδιαζόμενων ενεργειακών υποδομών φυσικού αερίου. Υλοποιείται για να μεταφέρει φυσικό αέριο από ποικίλες πηγές και συγκεκριμένα από τον τερματικό σταθμό LNG της Ρεβιθούσας, τον υπό σχεδιασμό FSRU της Αλεξανδρούπολης, αλλά και τον αγωγό TAP, και μέσω Βουλγαρίας προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.
44. Ο EastMed από την Κύπρο, όπου θα υπάρχει σταθμός συμπίεσης, σχεδιάζεται να καταλήγει στην Κρήτη και από εκεί στην ανατολική Πελοπόννησο. Στη συνέχεια θα διασχίζει την ηπειρωτική χώρα μέχρι τη Θεσσαλία, όπου θα μεταφέρει το φυσικό αέριο στην Ιταλία. Ο Διασυνδεδεμένος Αγωγός Ελλάδας-Ιταλίας θα αποτελείται από δύο τμήματα: τον υποθαλάσσιο αγωγό IGI Poseidon (μήκους 200 περίπου χλμ., υπό κατασκευή από την εταιρεία IGI Poseidon SA, μια κοινοπραξία μεταξύ της ελληνικής εταιρείας ΔΕΠΑ και της ιταλικής Edison) και το χερσαίο τμήμα IGI (μήκους 600 περίπου χλμ., υπό κατασκευή από τον ΔΕΣΦΑ - Διαχειριστή του Ελληνικού Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου και θυγατρική εταιρεία της ΔΕΠΑ).
45. Ο Ευρασιατικός Διασυνδεδεμένος Αγωγός είναι μια προτεινόμενη διασύνδεση μεταξύ των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ μέσω της μακρύτερης υποθαλάσσιας ηλεκτρικής τροφοδοσίας στον κόσμο. Το καλώδιο μήκους 287 χλμ. θα συνδέει το Ισραήλ με την Κύπρο. Η Κύπρος θα συνδεθεί με την Ελλάδα διαμέσου της Κρήτης. Από την Κρήτη, ένα καλώδιο θα χρησιμοποιηθεί για τη σύνδεση της Πελοποννήσου με την ηπειρωτική Ελλάδα, παρέχοντας σύνδεση με το πανευρωπαϊκό ηλεκτρικό δίκτυο. Το αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών διά του εκπρόσωπου του Νεντ Πράις εξέφρασε τη στήριξη στη «σύνδεση των ηλεκτρικών δικτύων διανομής της ηπειρωτικής Ευρώπης με την Κύπρο και το Ισραήλ μέσω του EuroAsia Interconnector. Είναι μια οικονομικά αποδοτική και ευέλικτη διαδρομή, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο για τον ηλεκτισμό, αλλά και ως πλατφόρμα εκμετάλλευσης άλλων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας» (17 Μαρτίου 2021).
46. Turkey_11122019_(HC)_MoU_Libya-Delimitation-areas-Mediterranean.pdf (un.org).
47. Φόρουμ Φυσικού Αερίου της ανατολικής Μεσογείου («East Mediterranean Gas Forum – EMGF») - (ypen.gov.gr).
48. Οι συμβάσεις κυρώθηκαν από τη Βουλή των Ελλήνων στις 30 Οκτωβρίου 2019 (Νόμος 4631/10-4628 – ΦΕΚ 156/Α/10-10-2019), <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/11086518.pdf>.
49. Τις πρώτες σεισμικές καταγραφές είχε πραγματοποιήσει η νορβηγική εταιρία PGS στην ευρύτερη περιοχή το 2015, όπου εντοπίστηκε ανάλογη γεωλογική δομή με βάση το μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε για τον εντοπισμό του θαλάσσιου κοιτάσματος αερίου στην Αίγυπτο.
50. https://www.igb.eu/about/igb_project.
51. <https://www.mfa.gr/epikairotita/diloseis-omilies/periodeia-uphupourgou-exoterikon-kosta-phragkogianne-me-ton-uphupourgo-exoterikon-ton-epa-armodio-gia-energeiakathemata-francis-fannon-se-komotene-kai-kabala-29092020.html>.